

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Βουλευτής Αχαΐας - ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**ΑΝΑΦΟΡΑ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΥΠΟΥΡΓΟ:**

- Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων

Θέμα: Ψήφισμα Νομικής Σχολής του ΑΠΘ

Σχετικά με το ψήφισμα του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ και τις θέσεις τους για το προσχέδιο νόμου οργάνωσης της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Αρ. Πρωτ.

Πάτρα

Ο αναφέρων Βουλευτής

Νίκος Ι. Νικολοπούλος

Προς
Τους Βουλευτές του Ελληνικού Κοινοβουλίου

Σας διαβιβάζουμε Ψήφισμα που κατά πλειοψηφία υιοθετήθηκε από τη συνάντηση των μελών ΔΕΠ του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, που έλαβε χώρα στις 12-7- με θέμα συζήτησης το προσχέδιο νόμου οργάνωσης της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Συνημένα:

Προτάσεις μελών ΔΕΠ του Τμήματος

Ψήφισμα της Συνέλευσης διδασκόντων - μελών ΔΕΠ του Τμήματος Νομικής

Ενόψει της εσπευσμένης προώθησης ενός προσχεδίου νόμου για την Ανώτατη Εκπαίδευση το Τμήμα Νομικής επιθυμεί να εκφράσει τις ακόλουθες σκέψεις.

Η στιγμή είναι εξαιρετικά κρίσιμη για το μέλλον του ελληνικού πανεπιστημίου. Από τις αποφάσεις της κυβέρνησης και από τη στάση της πανεπιστημιακής κοινότητας θα κριθούν οι σπουδές πολλών γενεών φοιτητών, καθώς και η εξέλιξη της επιστήμης στην Ελλάδα. Η αυτοδιοίκηση και η λειτουργία των ακαδημαϊκών μονάδων του πανεπιστημίου δε συνιστά ένα απλό σύστημα διοίκησης, αλλά και ένα πλαίσιο, μια αναγκαία, αν και όχι επαρκή, συνθήκη παραγωγής και μετάδοσης της γνώσης. Αποτελεί την καταξιωμένη συνθήκη ελευθερίας του ακαδημαϊκού διαλόγου σε όλα τα επίπεδα και τις δομές, ακόμη και στα αμφιθέατρα και στα εργαστήρια. Ιδίως σήμερα, όπου οι γνώσεις μπορούν να οδηγήσουν είτε στην ευημερία είτε σε μια π.χ. περιβαλλοντική καταστροφή, η καθοριστική εξάρτηση της έρευνας και της διδασκαλίας από ιδιωτικοοικονομικές δομές διοίκησης και σύστοιχες σκοπιμότητες εκτρέφει επικίνδυνες καταστάσεις: μεταξύ άλλων την υποβάθμιση των ανθρωπιστικών σπουδών και της βασικής έρευνας, καθώς και της ερευνητικής εκείνης δραστηριότητας που τείνει να περιορίζει τα κέρδη προς όφελος των κοινών τοις πάσι αξιών.

Το προτεινόμενο μοντέλο διοίκησης και διάρθρωσης του πανεπιστημίου αναφέρει την αυτοδιοίκηση του. Προβλέποντας την επιλογή διοικούντων άγνωστων ή ελάχιστα γνωστών στις ακαδημαϊκές μονάδες διευρύνει τα όποια περιθώρια επιφροής των κομματικών και των οικονομικών συμφερόντων. Εγκαταλείπει τα στοιχεία της συμμετοχικότητας, της αντιπροσωπευτικότητας και της λογοδοσίας έναντι των ακαδημαϊκών μονάδων, αναγκαία συστατικά όχι μόνο της δημοκρατικής, αλλά και της εύρυθμης λειτουργίας και της ευθύνης. Είναι άλλο θέμα, βέβαια, η επιλογή εξωπανεπιστημιακών π.χ. σε όργανα εποπτείας ή ελέγχου των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Το παραπάνω μοντέλο συνδυάζεται, εξάλλου, με την απορύθμιση καταξιωμένων ακαδημαϊκών δομών και λειτουργιών: Εισάγει την αποσύνδεση των πτυχίων από τα καθιερωμένα επιστημονικά αντικείμενα, ταχύρρυθμες εκπαιδεύσεις και καταρτίσεις αντί της ολοκληρωμένης επιστημονικής καλλιέργειας-παιδείας, συγκέντρωση των πιο καίριων αρμοδιοτήτων υπό τον κοσμήτορα που θα ορίζεται άνωθεν και θα μπορεί π.χ. να συμβάλλει καθοριστικά στην διαμόρφωση προγραμμάτων σπουδών για τις οποίες δεν είναι ειδικός, κατάργηση Τομέων, διμελείς εξεταστικές επιτροπές για διδακτορικές διατριβές κ.λπ. Η εμμονή σε δομές που έχουν ήδη αποτύχει σε άλλες χώρες ή δεν έχουν αξιολογηθεί επαρκώς στο διεθνές πλαίσιο δεν προδίδει μόνον μια χαρακτηριστική καθυστέρηση φάσης στην πρόσληψη ή μίμηση ξένων προτύπων, φανερώνει και μια πλήρη υποτίμηση του ελληνικού πανεπιστημίου και των δασκάλων και ερευνητών του, σύστοιχη με την κακή θέση των ελληνικών πανεπιστημίων σε ποικίλες διεθνείς κατατάξεις. Μπορεί όντως οι ελλιπείς υλικοτεχνικές υποδομές ή η υποχρηματοδότηση του ελληνικού πανεπιστημίου ή και η δομική ανεργία των νέων, συμπεριλαμβανομένων και των πτυχιούχων, να παράγουν κάποιες κακές κατατάξεις: όπως όμως γνωρίζουν οι πολλοί συνάδελφοι που έχουν εμπειρία από πανεπιστήμια του εξωτερικού, η ποιότητα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, παρόλα τα προβλήματά της, είναι υψηλή σε σύγκριση με αυτή πολλών και καλών πανεπιστημίων άλλων χωρών.

Την ίδια στιγμή, η εξασθένηση του δημόσιου χαρακτήρα του πανεπιστημίου μεθοδεύεται μάλιστα και με άλλες ρυθμίσεις, όπως η εκχώρηση αρμοδιοτήτων και

υποδομών της έρευνας και πανεπιστημιακής περιουσίας σε ν.π.ι.δ., καθώς και ο περιορισμός της δωρεάν παιδείας στο συρρικνούμενο προπτυχιακό επίπεδο.

Είναι σαφές, ότι η προτεινόμενη μεταρρύθμιση (στην ουσία αντιμεταρρύθμιση) με το παραπάνω περιεχόμενό της όχι μόνον δε δίνει λύσεις στα υπάρχοντα προβλήματα, αλλά και εγείρει σοβαρά ζητήματα αντισυνταγματικότητας.

Η ανεπάρκεια των θεμελίων του προσχεδίου καθιστά μάταιη τη συζήτηση άλλων επιμέρους επιλογών και διαρρυθμίσεων των «օρόφων», θετικών η αρνητικών. Επίσης καθιστά δευτερεύοντα τον προβληματισμό για την οικονομική στήριξη ενός τόσο πολυδάπανου συστήματος με αμοιβές εξωτικών συμβούλων, αποζημιώσεις πλείστων εκλεκτόρων από το εξωτερικό, μεταφραστικές και εξ αποστάσεως διασκεπτικές υποδομές και τριπλασιασμένες γραμματειακές μονάδες.

Η μεταρρύθμιση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων δεν πρέπει να έχει χαρακτηριστικά οπισθοδρόμησης, συγκεντρωτισμού και ενίσχυσης των ιεραρχιών, αλλά εμβάθυνσης και πρόσδου προς τις περιοχές της ανιδιοτελούς ακαδημαϊκής γνώσης και ελευθερίας. Το Τμήμα Νομικής είναι έτοιμο να συμμετάσχει σε ένα γόνιμο διάλογο στην κατεύθυνση αυτή. Για να γίνει όμως ένας τέτοιος διάλογος θα πρέπει να ξεκινήσουμε με την διάγνωση των προβλημάτων προς τα οποία στην συνέχεια θα αντιστοιχήσουμε τις προτάσεις μας: προτάσεις θετικές που δεν θα συνιστούν θεραπεία δια της καταστροφής.

Για όλους αυτούς τους λόγους η Συνέλευση διδασκόντων - μελών ΔΕΠ του Τμήματος Νομικής

ζητά την αναβολή της εσπενσμένης νομοθετικής μεταβολής και τη συγκρότηση νομοπαρασκευαστικής επιτροπής, που θα υποβάλει σχέδιο προτάσεων μέσα σε τακτή προθεσμία, π.χ. τριών μηνών, για την επίλυση των υπαρκτών προβλημάτων του ελληνικού πανεπιστημίου.

Θεσσαλονίκη 12 – 7 2011

Κώστα Σταμάτη,
καθηγητή φιλοσοφίας του δικαίου
στο Τμήμα Νομικής του ΑΠΘ

**Προς τις Κυρίες και τους Κυρίους Βουλευτές,
Υπόμνημα επί του νομοσχεδίου για το ελληνικό Πανεπιστήμιο**

Αξιότιμοι Κύριοι και Κυρίες Βουλευτές.

Κατατίθεται προς ψήφιση νομοσχέδιο σαρωτικής μεταβολής του πανεπιστημιακού τοπίου στη χώρα μας. Το νομοσχέδιο κατατίθεται μέσα στο καλοκαίρι, μόνο και μόνο για να ψηφισθεί εσπευσμένα και χωρίς ουσιαστική συζήτηση, παρά την καθολική αντίδραση της ελληνικής πανεπιστημιακής κοινότητας. Το κείμενο αυτό ατυχώς απηχεί προς το πολύ χειρότερο συναφή δέσμη ιδεών, που έχει εξαγγείλει προ μηνών η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας και Διά Βίου Μάθησης. Η εν λόγω δέσμη ιδεών έχει αποτελέσει έκτοτε αντικείμενο ζωηρής και αυθεντικής διαβούλευσης στα Τμήματα και τις Συγκλήτους των AEI όλης της χώρας. Η ελληνική πανεπιστημιακή κοινότητα έχει κρίνει νηφάλια και τεκμηριωμένα, με πλείστα ψηφίσματα των Συγκλήτων, ότι η δέσμη αυτή διαπνέεται από επίφοβες κεντρικές ιδέες, οι οποίες και μεγεθύνονται τα μάλα στο υπό κρίση νομοσχέδιο. Επί όλων αυτών, παρακαλούμε θερμά να λάβετε υπ' όψιν Σας τα ακόλουθα.

I. Ένα ολιγαρχικό, αδιαφανές και θεσμικά ανέλεγκτο σύστημα διοίκησης

Υστερά από τη μεγάλη μεταρρυθμιστική τομή του 1982, το ισχύον στην Ελλάδα σύστημα διοίκησης των AEI έχει προσαρμοσθεί επιτυχώς στη συνταγματική επιταγή του άρθ. 16§5 για «πλήρη αυτοδιοίκηση». Η αυτοδιοίκηση των AEI διαδέχθηκε με τρόπο εποικοδομητικό το προϊσχύσαν, άκρως ιεραρχικό πρότυπο διοίκησης αποκλειστικά από καθηγητές κατόχους της περίφημης έδρας. Το αυτοδιοίκητο των AEI, μαζί με την ακαδημαϊκή ελευθερία, επέτρεψαν ύστερα από τη Μεταπολίτευση μία πρωτόγνωρη άνθηση των επιστημών και της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Το αυτοδιοίκητο έχει εμπεδωθεί στον ακαδημαϊκό πολιτισμό της χώρας μας, χάρη σε όργανα ευρείας σύνθεσης με γενικό τεκμήριο αρμοδιότητας, με μέλη αιρετά και με θητεία κατά κανόνα ενιαύσια (Γενική Συνέλευση Τομέα και Τμήματος, Σύγκλητος).

Χωρίς πειστική επιχειρηματολογία κρίνεται αφοριστικά από την Κυρία Υπουργό ότι το σύστημα αυτοδιοίκησης του Πανεπιστημίου έχει καταστεί απαρχαιωμένο. Φαινόμενα σποραδικά και μεμονωμένα παρουσιάζονται περίπου ως γενικευμένη καθημερινή κατάσταση: φαινόμενα βίας, κομματισμού και ευνοιοκρατίας, καθώς και διαφωνίες των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας. Άλλα τέτοια φαινόμενα χαρακτηρίζουν σε πολύ

μεγαλύτερο βαθμό και το ίδιο το πολιτικό σύστημα της χώρας, χωρίς ωστόσο να διανοηθεί κανείς να προτείνει στα σοβαρά την κατάργηση της δημοκρατίας!

Με την παραπάνω αυθαίρετη αφετηρία το σχέδιο νόμου εισηγείται ένα αντιδημοκρατικό σχήμα διοίκησης. Αυτό προσιδιάζει σε εταιρία ή ΔΕΚΟ και πάντως όχι σε αυτοκυβερνώμενη κοινότητα ίσων και ελεύθερων ακαδημαϊκών συναδέλφων (κυριολεκτικά *collegium*), που συναποφασίζουν για τις κοινές υποθέσεις με γνώμονα το γενικό συμφέρον της κοινωνίας πριν απ' όλα για μόρφωση των παιδιών της. Προτείνει απερίφραστα συγκεντρωτική και ολιγομελή διοίκηση του Πανεπιστημίου. Με μακράς χρονικής διάρκειας θητείες, χωρίς καμία δυνατότητα ελέγχου της κορυφής από τα μέλη και τις συνιστώσες της πανεπιστημιακής κοινότητας και δίχως θεσμικά αντίβαρα στο κυριοφορούμενο σύστημα ανέλεγκτης εξουσίας. Ο καθείς γνωρίζει, ωστόσο, ότι ο συνδυασμός αυτών των γνωρισμάτων υποθάλπει εξ αρχής την πιθανότητα συστηματικής αυθαιρεσίας, νεποτισμού, συναλλαγής και μισαλλόδοξης ασκησης της εξουσίας.

a) Το Συμβούλιο του Ιδρύματος

Προτείνεται ένα ολιγαρχικό όργανο διοίκησης, παντοδύναμο λόγω αυξημένων αρμοδιοτήτων (στο μακροσκελέστατο άρθρο 8). Σ' αυτό θα μετέχουν 7 μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας άμεσα εκλεγμένα από τους καθηγητές του Ιδρύματος και μόνον αυτούς. Καμία πρόνοια δεν λαμβάνεται για αντιπροσωπευτικότητα του σώματος αυτού κατά Σχολή. Ελλοχεύει έτσι ο πραγματικός κίνδυνος τα εκλεγμένα μέλη του Συμβουλίου να προέρχονται μονάχα από το απείρως πολυπληθέστερο Τμήμα ενός ΑΕΙ, δηλ. αυτό της Ιατρικής! Ως προσόν εκλογιμότητας ορίζεται ότι οι υποψήφιοι πρέπει να έχουν «διοικητική εμπειρία στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα». Με αντιφατικό τρόπο, όμως, σε άλλο σημείο του νομοσχεδίου, απαγορεύεται –και ορθώς– σε καθηγητές πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης να μετέχουν με οποιονδήποτε τρόπο σε ιδιωτικές εταιρίες. Τι είδους καθηγητές λοιπόν θα μπορεί να είναι υποψήφιοι για το Συμβούλιο αυτό; Προφανώς μόνο καθηγητές «πλήρους απασχόλησης», οι οποίοι ασκούν παράλληλα ελεύθερο επάγγελμα ή μετέχουν ευθέως σε διοίκηση ιδιωτικών επιχειρήσεων, π.χ. ιδιωτικών κλινικών.

Στο Συμβούλιο αυτό θα μετέχει επίσης ίσος αριθμός ατόμων (7), που προέρχονται έξωθεν της πανεπιστημιακής κοινότητας. Ήδη εδώ εντοπίζεται μία εξόφθαλμη παραβίαση της συνταγματικής απαίτησης για «πλήρη αυτοδιοίκηση» του Πανεπιστημίου. Κάποιοι θα συγκυβερνούν την πανεπιστημιακή κοινότητα, θα συννομοθετούν μάλιστα κανονιστικά κείμενα, μολονότι εξωτικοί και παντελώς άσχετοι προς αυτή, χωρίς να εκλέγονται με άμεση εκλογή από αυτή και δίχως να λογοδοτούν σ' αυτήν! Η συνταγματική παρεκτροπή καθίσταται ακόμη πιο ανυπόφορη, επειδή το Συμβούλιο αυτό θα διαθέτει εξαιρετικά αποφασιστικές αρμοδιότητες κάθε είδους. Σημειωτέον ότι ο Πρόεδρος και ο αναπληρωτής του σ' αυτό το Συμβούλιο θα είναι μονάχα εξωτερικά μέλη του. Καλόπιστος αναγγώστης πείθεται ότι πρόκειται ξεκάθαρα για σύστημα ετεροδιοίκησης και όχι βέβαια «πλήρους αυτοδιοίκησης» του Πανεπιστημίου.

Το Συμβούλιο δεν θα ελέγχεται από τη Σύγκλητο του Ιδρύματος ούτε θα λογοδοτεί σ' αυτή. Η θητεία των μελών του μπορεί να εκτείνεται έως 12 χρόνια (δύο εξαετίες)! Άλλα τόσο μακρά παραμονή σε όργανο αποφασιστικής άσκησης εξουσίας αποτελεί φυτώριο συναλλαγής, διαφθοράς και αυταρχισμού. Το Συμβούλιο συγκεντρώνει αρμοδιότητες: α) επιτελικές, όπως η στρατηγική και η ερευνητική πολιτική του Ιδρύματος, β) διοικητικές, όπως η εποπτεία του Ιδρύματος, γ) οικονομικές, όπως η έγκριση προϋπολογισμού, αλλά και δ) κανονιστικές, όπως η κατάρτιση του Οργανισμού του Ιδρύματος και η έγκριση του Εσωτερικού Κανονισμού του. Ως προς το τελευταίο σημείο λανθάνει και πάλι μία εσωτερική αντίφαση του νομοσχεδίου, διότι οι δύο αυτές κανονιστικές αρμοδιότητες κατά σύγχυση αρμοδιοτήτων φαίνεται να ανατίθενται και στον Πρύτανη!

Τι είδους όργανο προορίζεται να είναι το ομιχλώδες αυτό Συμβούλιο; Θα είναι όργανο εποπτικό; Άλλα τα ΑΕΙ τελούν κατά το Σύνταγμα «υπό την εποπτεία του Κράτους» (άρθ. 16§5), δηλαδή του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργείου. Η αρμοδιότητα αυτή δεν μπορεί να εκχωρείται στα ίδια τα ΑΕΙ, πολύ λιγότερο σε κάποιο Συμβούλιο, διότι έτσι το Ίδρυμα θα συγκέντρωνε τις ιδιότητες του ελέγχοντος και του ελεγχόμενου. Το Συμβούλιο τούτο θα έχει εκτός από εκτελεστικές και κανονιστικές αρμοδιότητες. Άλλα κι αυτό επίσης αντιβαίνει στο Σύνταγμα, αφού τα μέλη του που δεν είναι πανεπιστημιακά πρόσωπα, αλλά ιδιώτες, δεν μπορούν να συμπράττουν σε θέσπιση κανόνων για αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Με ποια νομιμοποίηση λοιπόν, με ποια γνωστική ή άλλη αρμοδιότητα πρόσωπα άσχετα προς την ανώτατη εκπαίδευση (π.χ. οικονομικοί παράγοντες, πολιτευτές, δήμαρχοι, μητροπολίτες) θα συναποφασίζουν για ζητήματα που αγνοούν βαθύτατα, όπως η στρατηγική ανάπτυξη του Πανεπιστημίου, η έγκριση προγραμματικής συμφωνίας με την πολιτεία, ο προϋπολογισμός, ο Εσωτερικός Κανονισμός του, η επιλογή Πρύτανη;

β) Η Σύγκλητος

Τυπικά διατηρείται, αλλά εντελώς αποφιλωμένη από κρίσιμες αρμοδιότητες, αφού αυτές έχουν μεταφερθεί στο Συμβούλιο του Ιδρύματος (άρθ. 8). Αποτελεί πλέον διακοσμητικό όργανο, που περιορίζεται στο να εκφέρει μη δεσμευτική, απλή –όχι σύμφωνη– γνώμη!

γ) Ο Πρύτανης

Είναι μονοπρόσωπο όργανο, εξοπλισμένο με γενικό τεκμήριο αρμοδιότητας (άρθ. 8)! Μπορεί να υπηρετήσει δύο τετραετίες θητείες, δηλαδή 8 χρόνια. Δεν αναδεικνύεται πια από την πανεπιστημιακή κοινότητα με γενικές εκλογές. «Επιλέγεται» από τριμελή επιτροπή, την οποία ορίζει το Συμβούλιο του Ιδρύματος, μετά από διεθνή πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Εν παρόδω, αναρωτιέται κανείς μήπως η πρόσκληση αυτή θα απευθύνεται σε όλες τις χώρες του κόσμου αδιακρίτως. Οπότε ενδεχομένως γεννάται και ένα πρόβλημα γλωσσικής συνεννόησης του επίδοξου Πρύτανη με αυτούς που πρόκειται να διοικήσει, πιθανώς μέσω διερμηνέως! Η αρμοδιότητα επιλογής του ανήκει

πάντως στο Συμβούλιο, με ανέλεγκτη απόφαση του τελευταίου. Στη Σύγκλητο απομένει απλώς η έκφραση «γνώμης» ως προς τα πρόσωπα των υποψηφίων για τη θέση του Πρύτανη. Η υπόλοιπη ακαδημαϊκή κοινότητα κρατείται θεσμικά χωρίς φωνή και λόγο για την ανάδειξη του «ηγέτη» της.

Εδώ τριτόλο είναι το πλήγμα που καταφέρεται στο συνταγματικά κατοχυρωμένο αυτοδιοίκητο των AEI. α) Ο Πρύτανης μπορεί να μην ανήκει καν στην ακαδημαϊκή κοινότητα της οποίας θα προϊσταται. Θα διοικεί ακαδημαϊκή κοινότητα την οποία αγνοεί, όπως κι εκείνη αγνοεί τον ίδιο. Και μάλιστα χωρίς καν να αποκτά την ιδιότητα του δημόσιου λειτουργού. β) Παύει να εκλέγεται από αυτούς που –υποτίθεται ότι θα– εκπροσωπεί. γ) Από σύμβολο της ακαδημαϊκής κοινότητας ο Πρύτανης μετατρέπεται σε διευθύνοντα σύμβουλο. Πιθανώς και σε αστυνόμο του πνεύματος, εάν αναλογισθεί κανείς ότι έχει την αρμοδιότητα να κατανέμει και να ανακατανέμει τις θέσεις καθηγητών από Σχολή ή Τμήμα σε άλλη ακαδημαϊκή μονάδα του Ιδρύματος, χωρίς κανέναν απολύτως περιορισμό (άρθ. 16§3 του νομοσχεδίου)! Κατ' ουσίαν ο Πρύτανης διαθέτει και δικαίωμα απόλυτης καθηγητών, σαν να πρόκειται για αφεντικό του Ιδρύματος. Άραγε, ποια ακαδημαϊκή ελευθερία απομένει να απολαύουν εφεξής οι καθηγητές, όταν θα επικρέμαται στο κεφάλι τους τέτοιο φόβητρο για την ίδια τη θέση τους; Εν προκειμένω, επομένως, διαγράφεται ο πρωτοφανής κίνδυνος προγραφών εις βάρος συναδέλφων μας, ιδίως με κριτήρια ιδεολογικά.

δ) Η Σχολή

Στην πραγματικότητα προβλέπονται θεσμικά τρεις ξεχωριστές Σχολές, καίτοι παράλληλες (άρθ. 9,12,13 του νομοσχεδίου), που προφανώς θα διεκδικούν τους ίδιους – περιορισμένους βεβαίως – χώρους στέγασης για τις διακριτές δραστηριότητές τους! Σε περίοδο οξύτατης οικονομικής κρίσης ιδρύεται μία υπερδιογκωμένη γραφειοκρατική δομή, η υλοποίηση της οποίας θα αποβεί εξαιρετικά δαπανηρή και πρακτικά παραλυτική.

Και εδώ επίσης αφαιρείται το τεκμήριο αρμοδιότητας από τη Γενική Συνέλευση της Σχολής, αφήνοντας σ' αυτή μονάχα γνωμοδοτικές αρμοδιότητες, όπως και από τη Σύγκλητο. Τεκμήριο αρμοδιότητας έχει ένα ολιγομελές όργανο, η Κοσμητεία, με πολύ αποφασιστικές αρμοδιότητες κιόλας (command and control). Τέτοιες είναι: ο προγραμματισμός θέσεων καθηγητών, ορισμός επιτροπών κρίσης καθηγητών, αξιολόγηση του διδακτικού έργου, έγκριση προγραμμάτων σπουδών που εκπονούνται από «επιτροπές» τις οποίες συγκροτεί η Κοσμητεία και όχι από τα επτά μέρους Τμήματα! Σημειωτέον ότι ο άνωθεν καθορισμός της εκπαιδευτικής και ερευνητικής πολιτικής για ολόκληρη τη Σχολή από την Κοσμητεία –όπως και από το Συμβούλιο του Ιδρύματος κεντρικά– παραβιάζει ευθέως την ακαδημαϊκή ελευθερία και την ελευθερία της έρευνας, νοούμενες ως ατομικό δικαίωμα καθενός διδάσκοντος.

Η θητεία του Κοσμήτορα μπορεί να είναι επίσης $4 \times 2 = 8$ έτη. Κοσμήτορας εκλέγεται όχι από τα μέλη των επτά μέρους Τμημάτων της Σχολής με άμεση εκλογή, όπως θα ήταν

πρέπον, αλλά από το Συμβούλιο του Ιδρύματος (άρθ. 9). Δηλαδή «επιλέγεται» όχι μόνον άνωθεν, αλλά και από άσχετους προς τη Σχολή και τις επιστήμες που αυτή καλλιεργεί, και πάλι κατά κατάφωρη παραβίαση του αυτοδιοίκητου, αυτή τη φορά σε επίπεδο Σχολής. Εναλλακτικά το κείμενο του νομοσχεδίου προβλέπει κάτι ακόμη πιο εξοργιστικό. Δηλαδή η εκλογή του Κοσμήτορα να γίνεται *προσωπικά και ανεξέλεγκτα* από τον Πρύτανη, ο οποίος ορίζει επιτροπή που θα προεπιλέξει τους τρεις επικρατέστερους υποψηφίους! Σαν να είναι ο Κοσμήτορας τοποτηρητής ανά Σχολή του εκάστοτε Πρύτανη και της πολιτικής που ο τελευταίος εννοεί να επιβάλλει εκ των άνω και έξωθεν, εν σχέσει προς τα θεσμικώς άβουλα και άφωνα μέλη ΔΕΠ των Τμημάτων σε κάθε Σχολή.

ε) Τμήμα

Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος καταντά σκιά του εαυτού της, με αρμοδιότητες ασήμαντες (άρθ. 10). Αντίθετα ισχυροποιείται η θέση του Προέδρου του Τμήματος, αφού αυτός θα συμμετέχει στην Κοσμητεία για 2 χρόνια, δρώντας εν δυνάμει και πάλι ανεξέλεγκτα από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος. Η τελευταία δεν θα έχει καν αρμοδιότητα να συντάξει προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών για το Τμήμα (άρθ. 10 και 38 του νομοσχεδίου) ή να συγκροτεί επιτροπές κρίσης των καθηγητών του Τμήματος! Αυτά ανήκουν πλέον στην πανίσχυρη Κοσμητεία της Σχολής. Εδώ καταλύεται πλήρως η συνταγματική απαίτηση για πλήρη αυτοδιοίκηση σε επίπεδο Τμήματος, διενεργούμενη από τους ίδιους τους καθηγητές του Τμήματος και για κρίσιμες υποθέσεις του ίδιου του Τμήματος. Όσο για το αληθινό κύπαρο της ακαδημαϊκής ζωής, τον Τομέα ομοειδών γνωστικών αντικειμένων σε κάθε επί μέρους Τμήμα, όπως τον γνωρίζαμε μέχρι σήμερα, παύει αναιτιολόγητα να έχει οποιαδήποτε θεσμική υπόσταση.

στ) Νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου για αξιοποίηση της περιουσίας AEI

Σπουδαίο πρόβλημα εγείρει το ότι εν μέρει ή και εν όλω (!) η περιουσία των AEI, δηλαδή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, μολονότι ταγμένη για την εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών, κατ' ουσίαν εκφεύγει του δημόσιου ελέγχου. Στο ίδιο άρθρο (59) διαφαίνεται ασαφώς ότι σε αυτό το νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου ανατίθεται γενικά η διαχείριση –όλων άραγε;– των πόρων του Ιδρύματος, περιλαμβανομένων και των κονδυλίων επιστημονικής έρευνας και αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Το άρθρο περιέχει αόριστη και επικίνδυνη νομοθετική εξουσιοδότηση, αφού εναπόκειται σε προεδρικό διάταγμα να αναθέσει σ' αυτό το ΝΠΙΔ πληθώρα οικονομικών αρμοδιοτήτων, στενά συνυφασμένων με εκπαιδευτικές, κοινωνικές ή ερευνητικές υπηρεσίες του Ιδρύματος, καθώς και με διοργάνωση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης. Και εδώ επίσης φαίνεται ότι ορισμένο όργανο, χωρίς δημοκρατική νομιμοποίηση πάλι, αποφασίζει ετερόνομα, επιβάλλοντας ποικίλες και πολύ δεσμευτικές υποχρεώσεις σε μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας. Όπως συνήθως, στο νομοσχέδιο αυτό, παρεκτός από το αυτοδιοίκητο, προσβάλλεται συνάμα και η ακαδημαϊκή και ερευνητική ελευθερία τους.

II. Θεσμικά απροστάτευτο το πανεπιστημιακό προσωπικό

α) Καθηγητές

Το νομοσχέδιο προβλέπει περιέργως εξέλιξη του αναπληρωτή καθηγητή «με κλειστή διαδικασία», χωρίς πιθανούς συνυποψήφιους. Τούτο όμως απάδει στη γενική αρχή δημοσίου δικαίου, ότι οι δημόσιες θέσεις δέον να είναι ανοιχτές σε όσους διαθέτουν τα απαραίτημα προσόντα. Οι βαθμίδες περιορίζονται στις τρεις ανώτερες. Αντί του λέκτορα ή του διδάσκοντος με βάση το ΠΔ 407 εισάγεται ένας υβριδικός θεσμός συμβασιούχου επιστήμονα, με διδακτικά μόνον καθήκοντα, το πολύ για 5 χρόνια. Χωρίς καμία προοπτική εξέλιξης, ο ενδιαφερόμενος δεν θα έχει και σοβαρό κίνητρο να δεσμευτεί σε τόσο προσωρινή απασχόλησή του στο Πανεπιστήμιο.

Για λόγους οικονομικούς την τελευταία διετία έχει ήδη επέλθει σύντμηση των 30μελών εκλεκτορικών σωμάτων κρίσης μελών ΔΕΠ σε μόλις 15μελή. Με το προωθούμενο νομοσχέδιο το σώμα αυτό γίνεται μόλις πενταμελές, εκ των οποίων δύο μόνο μέλη θα ανήκουν στη Σχολή (άρθ. 26). Με τόσο ολιγομελή σύνθεση ανακύπτει μέγας κίνδυνος χειραγώγησης των κριτών από την ηγεσία του Ιδρύματος ή της Σχολής, καθώς και από ομάδες συμφερόντων που θα λειτουργήσουν στα διάκενα του αδιαφανούς συστήματος εξουσίας που προωθείται με το νομοσχέδιο στο Πανεπιστήμιο. Η κρίση των υποψηφίων δεν θα γίνεται σε δημόσια συνεδρίαση, αλλά εν κρυπτώ, με θεσμική αναπτηρία της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος, χωρίς καμία συμβολή ή λόγο πάνω σε θέμα αριγάτως ακαδημαϊκό. Στο Τμήμα απλώς θα ανακοινώνεται εκ των υστέρων αν κάποιος τελικά εκλέχθηκε ή προάχθηκε, ερήμην του Τμήματος. Σε αντιστάθμισμα αυτού του θεσμικού ακρωτηριασμού, το νομοσχέδιο προνοεί οι υποψήφιοι για την υπό πλήρωση θέση να παρουσιάζονται ενώπιον όλων των καθηγητών της Σχολής για επίσκεψη γνωριμίας!

Η προτεινόμενη ρύθμιση προδίδει μία ταπεινωτική εμπάθεια απέναντι στους Έλληνες πανεπιστημιακούς δασκάλους, κρίνοντάς τους εκ προοιμίου και συλλήβδην ύποπτους να διαχειρισθούν τις σχετικές κρίσεις με την προσήκουσα αντικειμενικότητα. Ακόμη και οι μόνιμοι καθηγητές θα υπόκεινται σε περιοδική διαδικασία ατομικής αξιολόγησης ως προς το έργο τους από επιτροπές διεθνούς σύνθεσης. Άλλα ατομική αξιολόγηση καθενός μέλους ΔΕΠ ήδη γίνεται κατά την κρίση του πανεπιστημιακού δασκάλου από τη μία βαθμίδα στην άλλη, με τα κριτήρια του νόμου. Επιπρόσθετη διαδικασία ατομικής αξιολόγησης και μάλιστα περιοδική θυμίζει τον αλήστου μνήμης θεσμό του επιθεωρητή μέσης εκπαίδευσης. Υπερακοντίζει μάλιστα κι αυτόν τον θεσμό του επιθεωρητή, διότι εις βάρος του (κρινόμενου ως ανεπαρκούς) καθηγητή-δημόσιου λειτουργού προβλέπονται τώρα αρχικά οικονομικές κυρώσεις και τελικά απόλυσή του (άρθ. 18)! Και νέο έρεισμα λοιπόν παρέχεται για πιθανή αστυνόμευση του πνεύματος και χειραγώγηση των συνειδήσεων διά του φόβου των διδασκόντων στα Πανεπιστήμια.

β) Ειδικό εκπαιδευτικό και ερευνητικό προσωπικό

Προτείνεται ως υποκατάστατο του παλαιού επιστημονικού συνεργάτη, κάτι αληθινά απαραίτητο (άρθ. 29). Ωστόσο αφήνεται θολό αν θα είναι μόνιμοι και πώς θα επιλέγονται.

γ) Γραμματέας του ΑΕΙ

Με θητεία 4+4 έτη, οπότε κατόπιν αποχωρεί (άρθ. 29). Και εδώ επίσης η ρύθμιση μαρτυρεί προαντίληψη των συντακτών του νομοσχεδίου, ότι το πανεπιστημιακό προσωπικό στο εξής θα είναι περίπου αναλώσιμοι άνθρωποι, άρα ευχειραγώγητοι διά του φόβου της προσωρινότητας ή της απώλειας της θέσης τους.

III. Κατάργηση της σύνδεσης ανάμεσα σε Τμήμα και ορισμένη επιστήμη

Εξίσου ανησυχητικό είναι να καταστούν οι Σχολές καθοριστική ακαδημαϊκή μονάδα. Και μάλιστα εις τρίτλοιν: Σχολή προπτυχιακή, Σχολή μεταπτυχιακή, Σχολή διά βίου μάθησης. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες θα εισάγονται σε Σχολή και όχι σε Τμήμα. Η Σχολή και όχι Τμήμα θα απονέμει πτυχίο. Για μεταπτυχιακές σπουδές και εκπόνηση διδακτορικής διατριβής –σε εποχή ισχνών αγελάδων– ιδρύεται άλλη Σχολή, ειδική. Ποια θα είναι άραγε η σχέση της προπτυχιακής Σχολής με τη μεταπτυχιακή Σχολή και κατ' αρχάς ποια πρακτική σκοπιμότητα υπαγορεύει τέτοιον γραφειοκρατικό διαχωρισμό; Το πράγμα περιπλέκεται τραγελαφικά με την ύπαρξη και τρίτης παράλληλης Σχολής, αυτής που θα αναλάβει διά βίου μάθηση και εξ αποστάσεως διδασκαλία!

Η προπτυχιακή Σχολή θα έχει την ευθύνη για ενιαίο πρόγραμμα σπουδών του πρώτου ακαδημαϊκού έτους. Άλλα τι είδους ενιαίο πρόγραμμα σπουδών μπορεί να έχει π.χ. Φιλοσοφική Σχολή με τέσσερα ξενόγλωσσα Τμήματα, με Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Τμήμα Φιλολογικό, Τμήμα Ψυχολογίας, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής; Στα επόμενα δύο έτη σπουδών θα μπορεί άραγε σε τέτοια ασαφή ακαδημαϊκή μονάδα να καλλιεργείται βασική έρευνα, ώστε να μεταλαμπαδεύεται στο φοιτητικό κοινό; Στο νομοσχέδιο ο πραγματικός χρόνος σπουδών σε κάποια βασική επιστήμη από Τμήμα στριμώχνεται σε μόλις δύο χρόνια! Άλλα σε ποια χώρα του κόσμου, επί τέλους, συντελείται τέτοια τερατώδης συρρίκνωση του χρόνου σπουδών; Σε δύο έτη σπουδών πιθανώς εκμαθαίνεται η κομμωτική τέχνη, ωστόσο καμία βασική επιστήμη δεν προφταίνει να καλλιεργηθεί δεόντως και με ίκανή βασική έρευνα. Εξ άλλου, με «πλήρη εφαρμογή του ευρωπαϊκού συστήματος πιστωτικών μονάδων» φοιτητές θα μπορούν να φέρνουν προς συνυπολογισμό στο δημόσιο Πανεπιστήμιο πιστωτικές μονάδες από διδασκαλία και σε ιδιωτικές εκπαιδευτικές επιχειρήσεις, οι οποίες όμως δεν λειτουργούν με ακαδημαϊκούς δρους! Τι είδους «ακαδημαϊκός» τίτλος θα απονέμεται έτσι;

Η Σχολή μπορεί να αποτελείται από Τμήματα, τα οποία θα οργανώνουν, υποτίθεται, διαφορετικά και ευέλικτα δομημένα προγράμματα σπουδών, ακόμη και μονοετούς διάρκειας. Εδώ ελλοχεύει ένας πρωτοφανής κίνδυνος για την ανθρώπινη γνώση συνολικά: να σπάσει η ενότητα καθεμιάς από τις επιστήμες, που μόνον αυτή επιτρέπει σφαιρική και κριτική επιστημονική συνείδηση. Και να θρυμματισθεί σε πλειάδα επί μέρους

κι αποσπασματικών στοιχείων γνώσης, ως πληροφοριών ασύνδετων μεταξύ τους.

Αλλά χωρίς να μπορεί να ενδιατρίβει κανέίς με σχετική πληρότητα σε ορισμένη επιστήμη το «ευέλικτο» πρόγραμμα σπουδών καταντά αβαθές συμπλήρημα σκόρπιων γνώσεων. Π.χ. σε Σχολή ΝΟΠΕ τι ακριβώς θα σπουδάζει εφεξής ο εισαγόμενος αποχής φοιτητής: επιστήμη νομική, οικονομική, πολιτική; Ή μήπως όλα αυτά συγχρόνως και τελικά τίποτε απολύτως; Συνάμα εκλείπει και κάθε ουσιαστική δυνατότητα για αυθεντική «διεπιστημονικότητα», την οποία, ωστόσο, το υπουργικό κείμενο κατά δήλωσή του επιδιώκει. Διότι για καμία επιστήμη δεν θα μπορούν πλέον οι φοιτητές να σχηματίσουν σχετικά ολοκληρωμένη εικόνα, πόσο μάλλον διεπιστημονική κιόλας.

Επιπροσθέτως η κρίση διδακτορικής διατριβής ευτελίζεται ανεπανόρθωτα (άρθ. 39). Η κρίση αυτή θα γίνεται από δύο μόνο εξεταστές, οι οποίοι ορίζονται και πάλι εκ των άνω από την Κοσμητεία. Η «εξέταση» θα γίνεται χωρίς δημόσια υποστήριξη από τον υπουργό. Εν κρυπτώ και παραβύστω, δηλαδή, ως άλλη μία εστία πιθανής συναλλαγής ή αντιδεοντολογικής συνεννόησης. Επιπροσθέτως, εάν σημειωθεί διαφωνία μεταξύ των δύο εξεταστών ως προς τον βαθμό ή τη μνεία της διατριβής, πώς θα επιλυθεί άραγε το θέμα; Αυτό το απλούστατο ερώτημα φαίνεται να διέλαθε της προσοχής του συντάκτη του νομοσχεδίου! Όπως όμως είναι κοινώς γνωστό από αιώνων, *tres collegium faciunt.*

Οι νέοι άνθρωποι θα αποφοιτούν επομένως ως αδείς σε συγκεκριμένη επιστήμη, ως κάτοχοι πτυχίων ευκολίας χωρίς κανένα επιστημονικό υπόβαθρο. Άλλα τότε τι αντίκρυσμα μπορεί περαιτέρω να έχουν τέτοια πτυχία στην αγορά εργασίας; Οι κρατούντες θα απαντούσαν προφανώς ότι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να κάνουν επιπρόσθετη κατάρτιση ή διά βίου εκπαίδευση, με δικά τους χρήματα ασφαλώς. Κατάρτιση και πάλι ταχύρρυθμη και κατ' επίφασιν επιστημονική, στις Σχολές διά βίου μάθησης, που το νομοσχέδιο εξαγγέλλει.

Οπότε τι ακριβώς θα είναι αυτό που, άλλη μια φορά, η διορισμένη από τον Υπουργό ΑΔΙΠ (άρθ. 65), διεθνείς επιτροπές επιστημόνων ή ακόμη και ειδικευμένων *ιδιωτικών* επιχειρήσεων θα πιστοποιούν ως «πτοιότητα» και «σύγχρονο πνεύμα» σε light προγράμματα σπουδών, όταν αυτά θα έχουν πάψει να καλλιεργούν με προσήλωση ορισμένη επιστήμη, εις βάθος και πλάτος; Και τι είδους «κριτικά ενημερωμένοι πολίτες» θα προετοιμάζονται, όταν τα προγράμματα σπουδών θα διαποτίζονται μονόπλευρα από αγωνία για αποτελεσματική σύνδεση με την αγορά εργασίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας; Ποιο είναι τελικά το νόημα και η αξία της μόρφωσης για τους εμπνευστές του νομοσχεδίου; Ποιο Τμήμα θα μπορεί υπ' αυτές τις τραγικές συνθήκες να καταστεί «κέντρο αριστείας», όπως μας παροτρύνει το νομοσχέδιο;

Φοβόμαστε επομένως ότι, παρά τη ρητορική επίκληση του κειμένου στις αξίες του ορθού Λόγου και του Διαφωτισμού, το νομοσχέδιο θίγει καίρια την ελεύθερη, πολυφωνική και κριτική καλλιέργεια επιστημών και φιλοσοφίας. Στόχος του δεν είναι να διαπλασθούν

οι νέοι άνθρωποι σε «ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες», όπως αξιώνει από τα δημόσια AEI το άρθ. 16§2 του Συντάγματος, χάριν της πνευματικής και κοινωνικής ανάπτυξης των ίδιων των πολιτών και του κοινού καλού. Στόχος είναι μάλλον να παράγεται ένα πολτώδες «ανθρώπινο κεφάλαιο» με επιφανειακή μεταλυκειακή εκπαίδευση. Αποξενωμένο από αυθεντικό επιστημονικό πνεύμα ή κριτική ικανότητα, απλώς και μόνο τιθέμενο στην υπηρεσία της κερδοφορίας των επιχειρήσεων, όποτε τυχόν καταφέρει να βρει κάποια θέση εργασίας, προσωρινή, ανασφάλιστη και πιθανότατα άσχημα αμειβόμενη.

IV. Ανεύθυνη απόσυρση του Κράτους από τη χρηματοδότηση των AEI

Η επιβαλλόμενη από το Σύνταγμα πλήρης αυτοδιοίκηση των AEI συναρτάται με την οικονομική αυτοτέλειά τους. Ως οικονομική αυτοτέλεια, όμως, νοείται αντικειμενικά η ανεξαρτησία τους από εξωτερικά κέντρα επιρροής, όπως η κυβέρνηση από τη μία πλευρά και ιδιωτικά οικονομικά συμφέροντα από την άλλη. Μόνον υπό τον όρο αυτό, εξ άλλου, μπορεί να υπάρξει αληθινά ακαδημαϊκή ελευθερία και ελευθερία της έρευνας. Έρευνα χρηματοδοτούμενη από ιδιωτικά κεφάλαια δεν μπορεί να αναπτύσσει ερευνητικά προγράμματα σε θέματα και με πνεύμα μη αρεστά στην επιχειρηματική τάξη. Η οικονομική αυτοτέλεια των Πανεπιστημίων θίγεται, όταν είτε εξαρτάται από ιδιώτες χορηγούς ή δανειστές είτε η δημόσια οικονομική στήριξη των AEI δίνεται υπό όρους.

Η επί μακρόν υποχρηματοδότηση της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα μας είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Εδώ και δεκαετίες αντιστοιχεί περίπου στο μισό πασσοστό επί του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, σε σύγκριση με τον κοινοτικό μέσο όρο –σήμερα το πασσοστό αυτό έχει κατέλθει πολύ περισσότερο. Αυτό υπήρξε βασική αιτία για την καθήλωση των ελληνικών AEI σε μέτρια επίπεδα, όπως επίσης η ασύνετη και πρόχειρη εκ μέρους των κυβερνήσεων ίδρυση νέων πανεπιστημιακών τμημάτων στην περιφέρεια, για λόγους πελατειακών σχέσεων μέσω ενίσχυσης των τοπικών οικονομιών. Παρ' όλα αυτά ήδη το υπουργικό σχέδιο διαβούλευσης, κάνοντας μία αδόκιμη σύγκριση με την ανώτατη εκπαίδευση άλλων ευρωπαϊκών χωρών, κατέληγε στη διαπίστωση ότι τα ελληνικά AEI στηρίζονται στην κρατική επιχορήγηση σε μεγαλύτερο πασσοστό από τον κοινοτικό μέσο όρο. Τούτο μπορεί να είναι αληθές, όμως οφείλεται σε ότι τα ελληνικά AEI κατά κανόνα δεν έχουν δική τους αξιόλογη περιουσία ούτε γίνονται προς αυτά σπουδαίες δωρεές, ώστε να αυτοχρηματοδοτούνται ικανοποιητικά.

Όσο για την ιδιωτική οικονομία, αυτή, εξ αιτίας χρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών της, αδυνατούσε να δώσει ωθήσεις στα AEI, ακόμη και σε περίοδο εντυπωσιακής κερδοφορίας του κεφαλαίου. Κατά μείζονα λόγο είναι πλήρως ανήμπτορη για κάτι τέτοιο εν μέσω βαθύτατης οικονομικής κρίσης και ύφεσης της ελληνικής οικονομίας. Σε ποια ακριβώς αγορά, λοιπόν, και με ποιο αντάλλαγμα καλούνται να αποτανθούν τα ελληνικά AEI, για να πετύχουν ποθητούς «εξωτερικούς πόρους και χορηγίες»; Πόσο μάλλον, όταν

σήμερα οι 8 στις 10 ελληνικές επιχειρήσεις δηλώνουν ότι αμφιβάλλουν αν θα συνεχίσουν να λειτουργούν το επόμενο εξάμηνο;

Μήπως οι συντάκτες του σχεδίου νόμου σε απώτερο χρόνο προσβλέπουν σε κανονικά δίδακτρα εις βάρος των οικογενειών των φοιτητών και φοιτητριών ακόμη και σε προπτυχιακό επίπεδο, εν αντιθέσει προς την επιταγή του Συντάγματος για δωρεάν ανώτατη παιδεία (άρθ. 16§4); Πράγματι το νομοσχέδιο εξαγγέλλει ότι μέσα σε τρία χρόνια από την έναρξη ισχύος του νόμου θα πάύσει εντελώς η δωρεάν διανομή συγγραμμάτων στους φοιτητές (άρθ. 37). Και άλλες διατάξεις του επίσης προοιωνίζονται κάτι τέτοιο.

a) Χρηματοδότηση μειούμενη και υπό όρους που επιβάλλονται μονομερώς

Με πρόσχημα την οικονομική αυτοτέλεια, όχι μόνον ελαττώνεται δραματικά η κρατική χρηματοδότηση των ΑΕΙ, αλλά κι εξαρτάται από όρους που ετερόνομα επιβάλλει η εκάστοτε κυβέρνηση ως το ισχυρότερο αντισυμβαλλόμενο μέρος, με τις λεγόμενες «προγραμματικές συμφωνίες» ΑΕΙ και Πολιτείας. Υποτίθεται ότι τέτοιες συμφωνίες θα είναι «αμοιβαία δεσμευτικές». Ποια εμπιστοσύνη όμως εμπνέουν οι κυβερνώντες ότι θα τηρήσουν τα υπεσχημένα, ιδίως σε συνθήκες ολοένα πιο πενιχρής χρηματοδότησης των ΑΕΙ εξ αιτίας της εξυπηρέτησης των υπέρογκων δημόσιων χρεών της χώρας;

Το νομοσχέδιο προβλέπει ακόμη ότι το ύψος των μισθών του καθηγητικού προσωπικού των Ιδρυμάτων θα καθορίζεται από την Πολιτεία ως προς κάποια ελάχιστα όρια. Υποτίθεται ότι καθένα 1δρυμα χωριστά θα μπορεί να χορηγεί και επιπρόσθετες μισθολογικές παροχές ως «κίνητρο» για μεγαλύτερη αποδοτικότητα. Άλλα ποια ελληνικά ΑΕΙ θα έχουν την πραγματική οικονομική δυνατότητα για κάτι τέτοιο, με προδιαγραμμένη στο μέλλον την οικονομική ασφυξία τους, αυτό αφήνεται αναπάντητο. Εάν έτσι έχει το πράγμα, τότε το νομοσχέδιο αυθαίρετα απαγορεύει στους καθηγητές να λαμβάνουν, ενόσω υπηρετούν, σύνταξη από άλλη πηγή (άρθ. 22). Η απαγόρευση αυτή είναι επίσης αντισυνταγματική, εφόσον θίγει γεννημένα περιουσιακά δικαιώματα των καθηγητών. Συγχρόνως, ειδικά για καθηγητές πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης γίνεται άκρως περιοριστική αναφορά των θεμιτών πόρων τους. Έτσι, π.χ. καθηγητές Νομικής δεν θα επιτρέπεται να λαμβάνουν ούτε καν τη μικρή αμοιβή από διδασκαλία κάποιων ωρών στην Εθνική Σχολή Δικαστών.

Η χρηματοδότηση των ανωτάτων ιδρυμάτων γίνεται αντιληπτή από το σχέδιο νόμου όχι ως συνταγματική υποχρέωση της πολιτείας προς όλα τα ΑΕΙ, ανάλογα με τις πραγματικές ανάγκες τους, αλλά ως «επιβράβευση» μερικών από αυτά για τα επιτεύγματά τους με συγκεκριμένο τρόπο (άρθ. 61). Κατά μία αντίληψη μεταβλητής γεωμετρίας. Άλλα η αντίληψη αυτή μαρτυρεί καταφανώς μία στάση κοινωνικού δαρβινισμού: ας επιβιώσουν λίγα από τα υπάρχοντα ΑΕΙ, τα υπόλοιπα δεν πειράζει κι αν φυτοζωούν ή να κλείσουν.

β) Παροχές προς τους φοιτητές

Παροχές για σίτιση και στέγαση θα γίνονται αποκλειστικά από τα ίδια τα Ιδρύματα, με

σχήματα συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Προβλέπονται επίσης φοιτητικές υποτροφίες και δάνεια, σε συνεννόηση με τον τραπεζιτικό τομέα για τη διευκόλυνση των ελληνικών οικογενειών (άρθ. 52). Εδώ η κοινωνική πολιτική του ελληνικού «κοινωνικού κράτους» εξαερώνεται και το κενό αναλαμβάνει να καλύψει ο τραπεζιτικός τομέας της οικονομίας, επί πληρωμή φυσικά και εντόκως!

Εύλογα μπορεί να υποθέσει ο καθείς ότι αυτά πρόκειται να ψαλιδίσουν ακόμη περισσότερο τη δωρεάν δημόσια παιδεία, μετακυλίοντας μεγάλα κόστη στους προϋπολογισμούς των νοικοκυριών, τα οποία ήδη δοκιμάζονται αγρίως από αλλεπάλληλες περικοπές μισθών/συντάξεων και βαρύτατη φορολόγηση. Πώς θα μπορέσουν όμως οι νέοι πτυχιούχοι να εξοφλήσουν το περιβόητο τραπεζιτικό δάνειο σπουδών, όταν η ανεργία στις τάξεις τους έχει ξεπεράσει το 50%; Η αρνητική βρετανική εμπειρία από τέτοιον πειραματισμό θα έπρεπε να είναι αρκούντως διδακτική.

Εν συμπεράσματι

Το κρινόμενο νομοσχέδιο παρουσιάζει τη χώρα μας ως πανεπιστημιακά υπανάπτυκτη, προσβάλλοντας βαθύτατα το κύρος των πανεπιστημιακών δασκάλων και δόσων έχουν αποφοιτήσει από τα ΑΕΙ της. Διακηρυκτικά ομνύει στην «κοινωνία της γνώσης», ενώ στην πραγματικότητα θέτει βάσεις για γενικευμένη ημιμάθεια στην ανώτατη παιδεία. Καμία επιστήμη δεν εκμαθαίνεται με fast truck σπουδές σε μόλις δύο έτη. Ακαδημαϊκή παράδοση δύο αιώνων διαγράφεται συνάμα με μονοκονδυλιά. Φοβούμαστε ότι πρόθεση των κυβερνώντων είναι να σαρωθεί, όχι να βελτιωθεί το υπάρχον σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα μας. Έτσι ώστε να φτιαχτεί εξ υπαρχής αλλιώτικο, κατά μηχανική απομίμηση ενός προτύπου συγκρότησης «Πανεπιστημίου» ως ιδιωτικής επιχείρησης, με διευθυντικό προνόμιο του εργοδότη, ακόμη και για αυθαίρετη απόλυση καθηγητών. Η «λογοδοσία» και η «εξωστρέφεια» που επιζητείται φορτικά από τα ΑΕΙ καταντά λόγος κενός. Το ζητούμενό τους είναι κατά βάση οικονομικό, ούτε μορφωτικό ούτε κοινωνικής προόδου.

Από τη μία μεριά καταγγέλλεται ο κρατικός εναγκαλισμός των ΑΕΙ, ενώ από την άλλη, με επίταση του κρατικού καταναγκασμού, επιζητείται η μετατροπή τους από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση σε συγκεχυμένα εταιρικά σχήματα. Εκφράζουμε τον φόβο ότι οικονομική κρίση διαρκείας και αποπνικτική δημοσιονομική πειθαρχία θα αποτελειώσουν εν καιρώ το δημόσιο αγαθό της δωρεάν ανώτατης παιδείας, ώστε το εναπομένον κενό να καλυφθεί εξ ολοκλήρου πια από ιδιωτικές εταιρίες παροχής αμφίβολων εκπαιδευτικών υπηρεσιών επί πληρωμή.

Για τους λόγους αυτούς τα συγκλητικά ψηφίσματα των Πανεπιστημίων μας έχουν κρίνει ότι ήδη το «κείμενο διαβούλευσης» –και σήμερα το ομόρροπο νομοσχέδιο– υπήρξε τόσο επιβλαβές στις γενικές κατευθύνσεις του και τόσο άκαμπτο στους άξονές του, ώστε καθίσταται ανεπίδεκτο βελτίωσης και ως εκ τούτου απορρίπτεο.

Αξιότιμοι Κύριοι και Κυρίες Βουλευτές,

Είναι φανερό ότι οι θέσεις που υπερασπίζόμαστε νοιάζονται για άξια λόγου, όχι προσχηματική, δημόσια και δωρεάν ανώτατη εκπαίδευση. Ως γενικεύσιμο συμφέρον της ελληνικής κοινωνίας, σε συμφωνία με το ισχύον Σύνταγμα της χώρας, αλλά και με τις δεσμεύσεις της που απορρέουν από το άρθ. 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς κι από σειρά διεθνών συμβάσεων για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι οποίες έχουν συνταχθεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Αυτό το τελευταίο, άλλωστε, πιστοποιείται και στην πολύ πρόσφατη τοποθέτηση του ειδικού αρμοστή του ΟΗΕ, ότι υπό συνθήκες βάναυσης οικονομικής αναδιάρθρωσης στη χώρα μας κινδυνεύουν σχεδόν όλα τα ατομικά, τα πολιτικά, τα κοινωνικά, αλλά και τα μορφωτικά δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών. Επομένως μόνο κακόπιστοι ή ιδιοτελείς θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ότι όλα αυτά αποτελούν τάχα «συντεχνιακά συμφέροντα» κάποιων βολεμένων δημόσιων λειτουργών ή θέσεις παρωχημένες για τη «νέα εποχή».

Όλοι διαισθανόμαστε το ιλιγγιώδες μέγεθος της κρίσης που πλήττει την εθνική οικονομία, με αβέβαιη έκβαση προσεχώς και για κάμποσα χρόνια. Ας μην επιβαρυνθεί ακόμη περισσότερο η ζοφερή αυτή πραγματικότητα με μία κατεδαφιστική νομοθετική παρέμβαση, με προοπτική ολέθρια για την ανώτατη παιδεία της ελληνικής κοινωνίας. Απευθύνουμε γι' αυτό αγωνιώδη έκκληση προς Εσάς, ώστε να μη συνδράμετε σε αντισυνταγματική διάλυση της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα μας, σε ξεθεμελίωμά της θεσμικό, μορφωτικό και οικονομικό.

Ο ελληνικός λαός έχει εμπιστευθεί σε πολιτικούς αντιπρόσωπους του, κατά την ενάσκηση της νομοθετικής εξουσίας, να διαγιγνώσκουν και να προάγουν το κοινό καλό ως γενικεύσιμο συμφέρον της κοινωνίας, σε πλαίσιο «κοινωνικού κράτους δικαίου» (άρθ. 25§1). Τέτοιο αγαθό και συνάμα δικαίωμα είναι επίσης αυτό της μόρφωσης και της εκπαίδευσης. Άλλα τι είδους «κοινωνικό κράτος» μπορεί να υπάρξει, όταν τα δημόσια αγαθά σ' αυτό είτε εκποιούνται αμετάκλητα είτε καθίστανται επί πληρωμή, δηλαδή εμπορεύσιμα πράγματα; Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθ. 25§2 του Συντάγματος, δέον η αναγνώριση και η προστασία του θεμελιώδους και απαράγραπτου δικαιώματος στη μόρφωση από την ελληνική Πολιτεία να «αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη».

Θα παράσχετε αληθινά υψηλή υπηρεσία απέναντι στον ελληνικό λαό που πολιτικά αντιπροσωπεύεται μέσω Υμών, εφόσον σταθείτε στο ύψος του ανωτέρω καθήκοντος. Ειλικρινώς προσβλέπουμε σε τούτο, από κοινού με τους γονείς των φοιτητών και των φοιτητριών μας, στο παρόν και στο μέλλον, για το κοινό καλό.

Κώστας Χ. Χρυσόγονος
Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου
Τμήματος Νομικής Α.Π.Θ.
Θεσσαλονίκη, 11.7.2011

Προς
τη Σύνοδο Πρυτάνεων των Α.Ε.Ι.

Σε απάντηση της από 5.7.2011 επιστολής που μου απήγθυνε εκ μέρους του Προεδρείου της Συνόδου ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και ενόψει του κατεπείγοντος χαρακτήρα του θέματος, σας ενημερώνω ότι η γνώμη μου για το προσχέδιο νόμου είναι συνοπτικά η εξής:

I. Τα συνταγματικά δεδομένα

Η παρ. 1 του άρθρου 16 του Συντάγματος προβλέπει ότι: «*H τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσονται από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα.*

Εξάλλου, η παρ. 5 του ίδιου άρθρου του Συντάγματος ορίζει ότι: «*H ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχοντας δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζεται*» (για την ερμηνεία των διατάξεων αυτών βλ. αναλυτικά, σε ανύποπτο χρόνο, Κ. Χρυσόγονου, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα 3^η εκδ. 2006, σελ. 326 επ.)

Πέρα από τον χαρακτήρα των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου το εδ. α' της παρ. 5 του άρθρου 16 του Συντάγματος εγγυάται και την πλήρη αυτοδιοίκησή τους. Η αυτοδιοίκηση αποτελεί άλλωστε και την ειδοποιό διαφορά του κατά την έννοια του άρθρου 16 του Συντάγματος ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος από άλλα, ισότιμα μεν προς τα

λοιπά, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του κράτους, όπου όμως δεν εφαρμόζεται η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, όπως είναι οι παραγωγικές σχολές των ενόπλων δυνάμεων (ΣτΕ 3894/1996).

Η αυτοδιοίκηση είναι έννοια διακεκριμένη από εκείνη της αυτονομίας: αντίθετα π.χ. προς τη Βουλή, η οποία μόνη της και χωρίς καμία παρέμβαση άλλου κρατικού οργάνου ορίζει τον τρόπο λειτουργίας της με τον Κανονισμό, τα ΑΕΙ δεν μπορούν καταρχήν να θέσουν κανόνες δικαίου για τον εαυτό τους, εκτός βέβαια αν υπάρξει σχετική νομοθετική εξουσιοδότηση στο πλαίσιο του άρθρου 43 παρ. 2 εδ. β' Συντάγματος (ΣτΕ 32/1990). Η αυτοδιοίκηση σημαίνει ότι αυτά διαχειρίζονται με αυτοτέλεια και με δικά του, το καθένα, όργανα τις υποθέσεις τους, μέσα στο πλαίσιο των γενικών και αφηρημένων ρυθμίσεων που θεσπίζονται με τυπικό νόμο ή κανονιστική πράξη (Α. Μάνεση, *Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας*, Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980, σελ. 697-8).

Η πλήρης αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ έχει διφυή υπόσταση (Π. Μαντζούφα, *Ακαδημαϊκή ελευθερία* 1997, σελ. 147 επ.): αφενός πρόκειται για ατομικό δικαίωμα, αφού αποτελεί τη φυσική προέκταση της κατά την παρ. 1 του άρθρου 16 του Συντάγματος ακαδημαϊκής ελευθερίας. Είναι πρόδηλο ότι η τελευταία θα διέτρεχε αυξημένους κινδύνους, αν τα πανεπιστήμια εντάσσονταν άμεσα στον κρατικό μηχανισμό, όπως συμβαίνει με τα δημοτικά σχολεία ή τα γυμνάσια και λύκεια. Αφετέρου όμως πρόκειται και για θεσμική εγγύηση, αφού το αυτοδιοικούμενο πανεπιστήμιο καθιερώνεται ως θεσμός κυρίως για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της ανάπτυξης και προαγωγής της επιστήμης και της εξύψωσης της παιδείας, που αποτελεί «*υποχρέωση*» και μάλιστα «*βασική αποστολή*» του κράτους. Εξάλλου, σε αντίθεση με την ακαδημαϊκή ελευθερία, η οποία μπορεί να ασκηθεί ατομικά από τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, η ασκηση της πλήρους αυτοδιοίκησης προϋποθέτει τη συλλογική, εξ αδιαιρέτου συμμετοχή των μελών αυτών (Ε. Βενιζέλου, *Ο «νόμος πλαίσιο» για τα ΑΕΙ*, Δίκαιο και Πολιτική 2, σελ. 179).

Στην έννοια της πλήρους αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ ανήκουν ιδίως:

α) το δικαίωμά τους να επιλέγουν με τα δικά τους όργανα το διδακτικό προσωπικό τους, μέσα στο πλαίσιο των γενικών κανόνων του νόμου (ΣτΕ 2817/1990), όπως επίσης και το τυχόν αποκλειστικά ερευνητικό προσωπικό.

β) το δικαίωμά τους να επιλέγουν τα όργανα διοίκησής τους π.χ. εκλογή πρυτάνεων, κοσμητόρων, προέδρων τμημάτων κ.λπ. (Π. Δαγτόγλου, *Ατομικά δικαιώματα Α'*, 1991, σελ. 687).

γ) η οικονομική αυτοτέλεια, δηλαδή η ικανότητα της διοίκησης και διαχείρισης της περιουσίας τους με δικά τους όργανα (ΣτΕ 2298/1979). Ρητά άλλωστε το άρθρο 16 παρ. 5 εδ. β' του Συντάγματος καθιερώνει δικαίωμα των ΑΕΙ να ενισχύονται οικονομικά από το κράτος. Πρόκειται εδώ για πρόσθετη θεσμική εγγύηση που περιβάλλει την πλήρη αυτοδιοίκηση (Ε. Βενιζέλου, Ο «νόμος πλαίσιο» για τα ΑΕΙ, Δίκαιο και Πολιτική 2, σελ. 180) και δημιουργεί αξίωση καθενός ΑΕΙ κατά του κράτους για κάλυψη τουλάχιστον των στοιχειωδών λειτουργικών αναγκών του σε όσο βαθμό δεν επαρκούς προς τούτο οι ίδιοι πόροι του.

δ) η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών από τα πανεπιστημιακά όργανα (Α. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980, σελ. 698).

Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, στο προσχέδιο νόμου εντοπίζεται σωρεία διατάξεων με προβλήματα αντισυνταγματικότητας, όπως εκτίθενται κατωτέρω.

II. Ζητήματα αντισυνταγματικότητας διατάξεων του προσχεδίου

1. Ως προς την αυτοδιοίκηση:

Το άρθρο 16 παρ. 5 και 6 του Συντάγματος κάνει λόγο για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Κατά μία άποψη ο χαρακτηρισμός αυτός αποκλείει την πρόσδοση στα πανεπιστήμια στα πανεπιστήμια από τον κοινό νομοθέτη μικτής μορφής, με την εισαγωγή σωματειακών στοιχείων στην οργάνωσή τους (Π. Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα Α', 1991, σελ. 682 επ.). Ετσι, κατά την άποψη αυτή η συμμετοχή ιδίως των φοιτητών στη λήψη των αποφάσεων των ΑΕΙ αποκλείεται, διότι αυτοί είναι «μεταβατικοί χρήστες των υπηρεσιών των ΑΕΙ» και δεν έχουν παρά το δικαίωμα ν' ακούγονται ή ακόμα (!) και να ψηφίσουν σε καθαρώς διοικητικά ζητήματα που αφορούν τη φοιτητική τους ζωή όπως ενδιαίτηση κ.λπ. (βλ. τη γνώμη της μειοψηφίας στη 10^η σκέψη της ΣτΕ 2805/1984, Ολ.).

Συναφώς υποστηρίχθηκε ότι στους καθηγητές των ΑΕΙ ανατίθεται, κατά κύριο λόγο, η πραγματοποίηση της αποστολής των ιδρυμάτων αυτών και επομένως είναι επιτακτική για τον κοινό νομοθέτη η διατήρηση της οργανικής αυτοτέλειας και λειτουργικής ιδιαιτερότητας των καθηγητών σε σχέση με το λοιπό διδακτικό προσωπικό. Απαγορεύεται άρα, κατά την ίδια συλλογιστική, η συγχώνευσή τους με το λοιπό διδακτικό προσωπικό σε ένα ενιαίο σώμα ή κλάδο με ενιαίες οργανικές

θέσεις (βλ. την παραπεμπτική στην Ολομέλεια απόφαση του Γ' Τμήματος ΣτΕ 399/1984).

Οι απόψεις αυτές, εκτός του ότι παραγνωρίζουν τη συμμετοχή των άλλων παραγόντων της πανεπιστημιακής κοινότητας, πέρα από τους καθηγητές, στο ερευνητικό και διδακτικό έργο και τελικά παραπέμπουν στην παρωχημένη θεωρητική κατασκευή της ειδικής σχέσης εξουσίασης, δεν βρίσκουν πάντως έρεισμα στο ισχύον Σύνταγμα. Η κατ' άρθρο 16 παρ. 5 εδ. α' του Συντάγματος «πλήρης» αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ δεν μπορεί να περιορίζεται στους πάλαι ποτέ (υπό το καθεστώς του Ν. 5343/1932) «τακτικούς» καθηγητές. Η αυτοδιοίκηση είναι πλήρης όταν συμμετέχουν σε αυτή όλοι όσοι απαρτίζουν τα ΑΕΙ, διδάσκοντες, διδασκόμενοι και λοιπό (διοικητικό κ.λπ.) προσωπικό και, στο μέτρο αυτό, ο χαρακτήρας των τελευταίων είναι μικτός, ιδρυματικός αλλά και σωματειακός (Α. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980, σελ. 698-9). Εξάλλου, το επίθετο «πλήρης» (αυτοδιοίκηση) προστέθηκε ακριβώς ως υποκατάστατο της ρητής θέσπισης της συμμετοχής των φοιτητών στη διοίκηση των ΑΕΙ (Α. Τάχου, Ελληνικό διοικητικό δίκαιο, 2003, σελ. 336-7). Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η παραπάνω ερμηνεία του όρου «πλήρης αυτοδιοίκηση» εναρμονίζεται προς τη δημοκρατική αρχή εφόσον η εισαγωγή σωματειακών στοιχείων στην οργάνωσή τους συντελεί στον εκδημοκρατισμό των ΑΕΙ, τα οποία έως το 1982 διοικούνταν από ελάχιστους τακτικούς καθηγητές.

Η νομολογία δέχεται σχετικά ότι στην πλήρη αυτοδιοίκηση βρίσκει έρεισμα το σύγχρονο σχήμα του πανεπιστημίου των ομάδων, το οποίο εισήγαγε ο Ν. 1268/1982 και έχει ως λειτουργική προϋπόθεση την ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδας δηλαδή κύριο διδακτικό προσωπικό, λοιπό διδακτικό προσωπικό και φοιτητές (ΣτΕ 2923/1987 Ολ.). Επιβάλλεται όμως από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της σταδιοδρομίας καθενός κατά το λόγο της προσωπικής του αξίας, να είναι ποιοτικά και λειτουργικά ομοιογενής κάθε ομάδα, να συγκροτείται δηλαδή από πρόσωπα που παρουσιάζουν ομοιογένεια από άποψη τυπικών και ουσιαστικών προσόντων, καθηκόντων και ευθύνης στη λειτουργία του πανεπιστημίου. Κρίθηκε συνεπώς αντισυνταγματική η ισότιμη με τα μέλη των τριών ανώτερων βαθμίδων (καθηγητές, αναπληρωτές καθηγητές και επίκουροι καθηγητές) συμμετοχή των λεκτόρων στον ενιαίο φορέα του διδακτικού-ερευνητικού προσωπικού (Δ.Ε.Π.), λόγω των μειωμένων προσόντων που απαιτούσε γι' αυτούς το άρθρο 14 παρ. 2 του ν. 1268/1982 (ΑΕΔ 30/1985). Μετά

όμως από την αναβάθμιση των προσόντων των λεκτόρων με το άρθρο 79 του ν. 1566/1985 κρίθηκε ότι επιτρέπεται πλέον η ισότιμη συμμετοχή τους στο Δ.Ε.Π (ΣτΕ 1854/1990 Ολ.).

Εν προκειμένω, στο άρθρο 8 παρ. 1 του προσχεδίου νόμου για τα ΑΕΙ προβλέπεται η συγκρότηση οργάνου με ονομασία «Συμβούλιο του Ιδρύματος». Το Συμβούλιο αυτό αποτελείται κατά περίπτωση είτε από δεκαπέντε, είτε από εννέα μέλη. Εξ αυτών τα οκτώ ή πέντε αντίστοιχα είναι μέλη του ιδρύματος, εκ των οποίων επτά ή τέσσερα είναι μέλη είναι καθηγητές πρώτης βαθμίδας (πλήρους και αποκλειστικής ή μόνον πλήρους απασχόλησης), ενώ το ένα είναι εκπρόσωπος των φοιτητών του ιδρύματος. Στο Συμβούλιο εξάλλου συγκροτείται και από άλλα επτά ή τέσσερα μέλη, τα οποία όμως είναι εξωτερικά, δηλαδή δεν σχετίζονται με το εκάστοτε ίδρυμα του οποίου όργανο αποτελεί το Συμβούλιο.

Τα μέλη-καθηγητές εκλέγονται από το σύνολο των καθηγητών του οικείου ιδρύματος. Στην εκλογή έχουν δικαίωμα ψήφου όλοι οι καθηγητές, προφανώς δηλαδή και οι αναπληρωτές και οι επίκουροι, καθώς και οι λέκτορες για όσο χρόνο παραμένουν στο ίδρυμα (άρθρο 8 παρ. 5α). Εξάλλου, το προσχέδιο νόμου στο άρθρο 8 παρ. 3 νόμος αναφέρει ότι στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου συμμετέχει, ως μέλος χωρίς δικαίωμα ψήφου, ένας εκπρόσωπος του λοιπού προσωπικού του ιδρύματος, δίχως όμως να προκύπτει από πουθενά τι περιλαμβάνει η έννοια αυτή.

Ηδη από τις διατάξεις αυτές προκύπτουν τα ακόλουθα προβλήματα: καταρχάς, η δημοκρατική εκπροσώπηση έχει κατ' ανάγκη δύο όψεις, το εκλέγειν και το εκλέγεσθαι. Στα πλαίσια της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ, το μεν εκλέγειν σημαίνει ότι παρέχεται σε ορισμένη κατηγορία το δικαίωμα του εκπροσωπείσθαι μέσω της ψήφου, ενώ το εκλέγεσθαι σημαίνει ότι εκείνος που αναλαμβάνει την εκπροσώπηση των ψηφισάντων ανήκει σε κύκλο προσώπων που πράγματι μπορούν να εκπροσωπήσουν τις απόψεις τους.

Ως εκ τούτου, οι ανωτέρω διατάξεις, επιτρέπουν μεν στους αναπληρωτές και επίκουρους καθηγητές να ψηφίσουν για την εκλογή των μελών του Συμβουλίου του Ιδρύματος, εν τούτοις δεν προβλέπεται η δυνατότητα εκλογής τους, καθώς μόνο καθηγητές πλήρους ή πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης μπορούν μόνον να εκλέγονται. Τίθεται έτσι ένας αδικαιολόγητος περιορισμός στην εκπροσώπηση των κατηγοριών αυτών. Σημειωτέον ότι στο άρθρο 2 του Ν. 2083/1992 προβλεπόταν ότι στη Σύγκλητο συμμετέχουν και εκπρόσωποι των αναπληρωτών καθηγητών, επίκουρων καθηγητών και λεκτόρων, οι οποίοι μάλιστα ορίζονται από τη γενική

συνέλευση των τμημάτων, στη βάση ακριβώς της ιδιότητάς τους που αντιστοιχεί στην κατηγορία που εκπροσωπούν.

Ο περιορισμός αυτός έρχεται κατά την άποψή μου σε σύγκρουση με την έννοια της αυτοδιοίκησης των AEI, όπως έχει αναπτυχθεί ανωτέρω. Πράγματι, οι μόνοι που έχουν το δικαίωμα του εκλέγεσθαι είναι οι καθηγητές «πρώτης βαθμίδας», όπως τους χαρακτηρίζει το προσχέδιο, δηλαδή εκείνοι που απασχολούνται πλήρως και αποκλειστικά ή μόνον πλήρως, όχι όμως και εκείνοι που απασχολούνται μερικώς. Παρότι η διάκριση σε βάρος της τελευταίας κατηγορίας είναι κατανοητή (βλ. σχετικά και την ισχύουσα διάταξη του άρθρου 2 παρ. 11 του Ν. 2530/1997), εντούτοις η προνομιακή μεταχείριση των δύο κατηγοριών καθηγητών, έναντι των λοιπών βαθμίδων, η οποία προδήλως παραπέμπει στο παλιό νομοθετικό καθεστώς (Ν. 5343/1932) των τακτικών καθηγητών και των εδρών, όπως αναφέρθηκε ήδη, θίγει καίρια την αρχή της εκπροσώπησης που απορρέει από την αρχή της αυτοδιοίκησης των AEI.

Εξάλλου, η πρόβλεψη μέλους χωρίς ψήφο, το οποίο μάλιστα αποτελεί και τον εκλεγμένο εκπρόσωπο του λοιπού προσωπικού του ίδρυματος αποτελεί ένα νομικό παράδοξο, διότι εφόσον δεν έχει δικαίωμα ψήφου δεν έχει νόημα να αποτελεί μέλος του συλλογικού οργάνου. Επομένως η παρουσία του στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου αποτελεί απλώς παράσταση, αντίστοιχη με εκείνη που προβλέπει το ισχύον άρθρο 2 παρ. 2 α του Ν. 2083/1992 για τον Προϊστάμενο της Γραμματείας του AEI.

Συναφώς, η πρόβλεψη περί συμμετοχής μόνο ενός εκπροσώπου των φοιτητών και ενός εκπροσώπου του λοιπού προσωπικού δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής εκπροσώπηση των κατηγοριών αυτών οι οποίες μολονότι είναι οι πολυπληθέστερες, εν προκειμένω υποεκπροσωπούνται. Τούτο παραβιάζει τη συνταγματική επιταγή της «πλήρους» αυτοδιοίκησης, επειδή, όπως προκύπτει και από τις προπαρασκευαστικές εργασίες της παραγράφου 5 του άρθρου 16 του Συντάγματος, το νόημα της τελευταίας είναι η ουσιαστική συμμετοχή στη διοίκηση όλων των ομάδων που συγκροτούν την πανεπιστημιακή κοινότητα.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 7 του προσχεδίου νόμου, τα λοιπά εξωτερικά μέλη εκλέγονται από τα εσωτερικά με ψηφοφορία. Τίθεται κώλυμα εκλογής στις θέσεις αυτές για όλους τους εν ενεργείᾳ ή συνταξιούχους καθηγητές του ίδιου ή άλλου AEI της ημεδαπής, καθώς και για όσους είχαν οικονομική σχέση με το ίδρυμα την τελευταία πενταετία. Επομένως, δεν έχουν κώλυμα εκλογιμότητας μόνον

πρόσωπα που δεν είναι μέλη ΔΕΠ ή πρόσωπα που είναι μέλη ΔΕΠ (δίχως διάκριση σε βαθμίδα) των πανεπιστημίων του εξωτερικού.

Η διάταξη αυτή κατά την άποψή μου παραβιάζει σωρεία συνταγματικών διατάξεων. Αρχικά, παραβιάζει την αρχή της ισότητας με δύο τρόπους. Πρώτον, διότι εισάγει δυσμενή διάκριση σε βάρος των εν ενεργείᾳ ή συνταξιούχων καθηγητών πανεπιστημίου σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο που διαθέτει άλλη επαγγελματική ιδιότητα. Δεύτερον διότι εισάγει διάκριση μεταξύ των Ελλήνων που είναι μέλη ΔΕΠ σε ελληνικό ΑΕΙ, έναντι των Ελλήνων που είναι μέλη σε ΑΕΙ του εξωτερικού.

Επιπλέον, παραβιάζει το άρθρο 2 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 5 παρ. 1 διότι προεξιφλεί ως μη ικανή ή ευεπίφορη στη διαφθορά μία ομάδα του πληθυσμού, δίχως να υπάρχει αποδεδειγμένα λόγος για αυτό και κατά τρόπο αναντίστοιχο προς το γεγονός ότι ήδη τα μισά μέλη του Συμβουλίου αποτελούν ακριβώς καθηγητές του οικείου ΑΕΙ, που κρίθηκαν κατάλληλοι για τη θέση αυτή.

Περαιτέρω, παραβιάζει κατάφωρα το άρθρο 16 παρ. 5 και την προβλεπόμενη σε αυτό αυτοδιοίκηση, διότι επιβάλλει τη συμμετοχή στη διοίκηση προσώπων τα οποία δεν έχουν καμία απολύτως σχέση με το ίδρυμα, η δε επιλογή τους, ως προς τον αριθμό ή τις ιδιότητες, δεν ανατίθεται, ως όφειλε στο ίδρυμα κατά διακριτική ευχέρεια, αλλά του επιβάλλεται κατά τρόπο δεσμευτικό. Είναι πρόδηλο ότι η αναγκαστική επιβολή προσώπων άσχετων προς το ίδρυμα δεν συνάδει με την αρχή της αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με την τελευταία, η επιλογή των προσώπων πρέπει να εξαντλείται στα πλαίσια του ιδρύματος, ώστε να υπάρχει ένας λογικός δεσμός βάσει ιδιότητας μεταξύ του εκπροσώπου και του εκπροσωπούμενου. Σε αντίθετη περίπτωση ο «εκλεγμένος» αλλά στην πραγματικότητα διορισμένος εκπρόσωπος πρεσβεύει απλώς τις δικές του απόψεις, δίχως να έχει προηγηθεί δημοκρατική επιλογή και συνεπώς μόνον για ετεροδιοίκηση μπορεί να γίνεται λόγος.

Περαιτέρω, ανακύπτουν και ζητήματα αντιστοίχισης δημοκρατικής νομιμοποίησης και αρμοδιοτήτων. Ειδικότερα, στο Συμβούλιο όπως προβλέπεται στο προσχέδιο νόμου, υπάρχουν δύο κατηγορίες μελών: οι άμεσα εκλεγμένοι και οι έμμεσα εκλεγμένοι, οι οποίοι μάλιστα εκλέγονται από τους άμεσα εκλεγμένους. Δεδομένου όμως ότι οι πρώτοι συγκεντρώνουν στο πρόσωπό τους ευρεία δημοκρατική νομιμοποίηση, ενώ οι δεύτεροι περιορισμένοι και έμμεση, είναι παράδοξη η πρόβλεψη ότι όλοι έχουν ισοδύναμη ψήφο και με βάση αυτήν συμμετέχουν στην κοινή λήψη αποφάσεων για όλα τα ανατιθέμενα στο Συμβούλιο ζητήματα. Δεδομένου δε ότι η ισότητα σε ζητήματα ψηφοφορίας είναι αριθμητική, η

απονομή τέτοιων εξουσιών στα εμμέσως εκλεγόμενα εξωτερικά μέλη έρχεται σε σύγκρουση με το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος.

Συναφώς, εγείρεται ζήτημα παραβίασης της αρχής της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ, εξαιτίας της διάταξης του άρθρου 8 παρ. 9 περίπτ. ι' σύμφωνα με την οποία, το ανωτέρω Συμβούλιο, εκλέγει τον Πρύτανη του Ιδρύματος και τους Κοσμήτορες των Σχολών. Ως γνωστόν, με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς οι Πρυτάνεις εκλέγονται από ειδικό σώμα εκλεκτόρων ευρύτατης σύνθεσης, στο οποίο εκπροσωπούνται όλες οι κατηγορίες προσώπων που σχετίζονται επιστημονικά με το ίδρυμα (άρθρο 9 παρ. B1 Ν 2916/2001). Συναφώς, οι Κοσμήτορες των Σχολών εκλέγονται από ειδικό σώμα εκλεκτόρων το οποίο απαρτίζεται από το σύνολο των εκλεκτορικών σωμάτων για την εκλογή των Προέδρων των Τμημάτων που ανήκουν στη Σχολή. (άρθρο 10 παρ. 4 του Ν. 1268/1982). Με τον τρόπο αυτό καλύπτεται το αίτημα δημοκρατικής και πραγματικής εκπροσώπησης όλων στα πλαίσια της αυτοδιοίκησης του ιδρύματος.

Εντούτοις με το προσχέδιο νόμου ορίζεται ότι τόσο τον Πρύτανη όσο και τους Κοσμήτορες των Σχολών τα εκλέγει το Συμβούλιο του Ιδρύματος. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, εγείρονται μείζονα ζητήματα δημοκρατικής νομιμοποίησης του εν λόγω οργάνου, ώστε να θεωρηθεί πως έχει την εξουσία να προσδιορίζει κατά την αυθαίρετη κρίση του, ποιος θα καταλαμβάνει τις θέσεις αυτές, και μάλιστα δίχως να τηρείται οποιαδήποτε διαδικασία εκπροσώπησης των μελών της κάθε Σχολής, ή του ιδρύματος συνολικά. Άλλωστε με τον τρόπο αυτό καταργείται η αυτοδιοίκηση στο επίπεδο της Σχολής, αφού ο κοσμήτορας θα διορίζεται από το συμβούλιο διοίκησης. Η επιλογή αυτή καταλύει την δημοκρατική διαδικασία που απορρέει από την αρχή της αυτοδιοίκησης και παραπέμπει σε ιεραρχικού τύπου συστήματα, όπως εκείνα που εφαρμόζονται στις ένοπλες δυνάμεις.

Εξάλλου η έλλειψη δημοκρατικής εκπροσώπησης των διαφόρων κατηγοριών προσώπων που σχετίζονται με το ίδρυμα δεν αναπληρώνεται με τις ρυθμίσεις που εισάγει το προσχέδιο νόμου στο άρθρο 8 παρ. 19 και 20 περί της Συγκλήτου, εφόσον η τελευταία εξοπλίζεται απλώς με αρμοδιότητες διατύπωσης γνώμης και ως επί το πλείστον μη δεσμευτικής. Δεν φέρει δηλαδή καμία αποφασιστική αρμοδιότητα, σε αντίθεση με τα όσα ισχύουν σήμερα (άρθρο 2 παρ. 2 β. I., V, VI και VIII του Ν. 2083/1992).

2. Ως προς τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου του Ιδρύματος:

Στο άρθρο 5 παρ. 1 του προσχεδίου νόμου προβλέπεται ότι με απόφαση του Συμβουλίου του Ιδρύματος καταρτίζεται ο Οργανισμός του, ο οποίος στη συνέχεια εγκρίνεται με προεδρικό διάταγμα. Μεταξύ των θεμάτων που θα καθορίζονται αναφέρονται, «*η οργάνωση της ακαδημαϊκής, διοικητικής και οικονομικής λειτουργίας του ιδρύματος*», «*οι κανόνες λειτουργίας του ιδρύματος, της Συγκλήτου, της Κοσμητείας, της Γενικής Συνέλευσης της σχολής και του τμήματος, καθώς και των λοιπών συλλογικών οργώνων και επιτροπών του ιδρύματος*», καθώς και πλήθος άλλων θεμάτων ευρύτατου περιεχομένου.

Μία τέτοια όμως γενικού περιεχομένου εξουσιοδότηση, η οποία μάλιστα καθιστά παντοδύναμο ένα όργανο με ελλιπή νομιμοποίηση, έρχεται σε σύγκρουση με την πρόβλεψη του άρθρου 43 παρ. 2 εδ. β', η οποία «*εξουσιοδότηση για έκδοση κανονιστικών πράξεων από άλλα όργανα της διοίκησης επιτρέπεται προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό*».

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, όπως ερμηνεύεται κατά την παγία νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως ειδικότερα θέματα νοούνται εκείνα, τα οποία αποτελούν, κατά το περιεχόμενό τους και σε σχέση προς την ουσιαστική ρύθμιση που περιέχεται στο νόμο, μερικότερη περίπτωση ορισμένου θέματος που αποτελεί το αντικείμενο της εν λόγω νομοθετικής ρύθμισης. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει στην εξουσιοδοτική ή σε άλλη σχετική διάταξη να διαγράφονται όροι, έστω και σε γενικές γραμμές, ώστε να είναι νοητή η εξειδίκευσή τους από την κατ' εξουσιοδότηση εκδοθησομένη κανονιστική πράξη της διοίκησης. (ΣτΕ 3220/2010 Ολομ.)

Εν προκειμένω το περιθώριο που καταλείπεται στο Συμβούλιο είναι ευρύτατο και φθάνει μέχρι το σημείο να επιτρέπει στο ίδιο να ρυθμίζει τις αρμοδιότητες του. Με το περιεχόμενο αυτό όμως η εν λόγω διάταξη είναι πρόδηλα αντίθετη στο άρθρο 43 του Συντάγματος.

3. Ως προς την διάρθρωση και την οργάνωση των Σχολών:

Με το προσχέδιο νόμου προβλέπονται αλλαγές στην μέχρι τώρα οργάνωση των Σχολών. Η κάθε Σχολή δεν διακρίνεται σε Τμήματα, αλλά σε Προγράμματα Σπουδών με όργανά τους τον διευθυντή του προγράμματος σπουδών και τη

συνέλευση (άρθρο 10). Καταργείται επομένως το Διοικητικό Συμβούλιο του Τμήματος (άρθρο 8 παρ. 3 του Ν. 1268/1982), ενώ ο Πρόεδρος του Τμήματος και η Γενική Συνέλευση του Τμήματος αλλάζουν τόσο ως προς την ονομασία όσο και ως προς τις αρμοδιότητες.

Συνακόλουθα, δεν προβλέπεται η ύπαρξη Τομέων και αντίστοιχων οργάνων εντός του κάθε Τμήματος. Γίνεται απλώς μία νύξη στο άρθρο 7 παρ. 2 για «ομάδα διδασκόντων» οι οποίοι αποτελούν «*τη βασική εκπαιδευτική ομάδα*», δίχως περαιτέρω διευκρινίσεις για το αν ή πώς συγκροτούνται σε όργανο. Η έννοια αυτή εμφανίζεται και στο άρθρο 11 παρ. 10 του προσχεδίου νόμου, όπου όμως και πάλι δεν υπάρχει ρύθμιση περί συγκρότησης των προσώπων αυτών σε όργανο. Ενδεχομένως να παρέχεται σχετική αρμοδιότητα συγκρότησης αυτών σε όργανο βάσει του άρθρου 13 του προσχεδίου νόμου, το οποίο προβλέπει με χαρακτηριστική ασάφεια ότι: «*Για τον συντονισμό της διδασκαλίας και της έρευνας μέρους του γνωστικού αντικειμένου προγράμματος ή προγραμμάτων σπουδών που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης, ο Οργανισμός του ιδρύματος μπορεί να προβλέπει τη σύσταση οργάνων, τις αρμοδιότητες και τη διαδικασία ορισμού τους*», δημοσίευση η ασαφής διατύπωση αφήνει πλήθος αμφιβολιών.

Με την παρούσα μορφή του πάντως το σχέδιο νόμου καταργεί τα όργανα του Τομέα (Γενική Συνέλευση και Διευθυντή) και επομένως καταργούνται και οι αρμοδιότητες που είχαν ανατεθεί σε αυτά, όπως ιδίως η κατανομή των κονδυλίων του Τομέα στις διάφορες διδακτικές και ερευνητικές του δραστηριότητες, η κατανομή του διδακτικού έργου στα μέλη ΔΕΠ του Τομέα και η ανάθεση στα μέλη ΔΕΠ αυτοδύναμου διδακτικού έργου. Μέρος των αρμοδιοτήτων αυτών ανατίθεται, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 5 περ. γ' του προσχεδίου νόμου στη Συνέλευση του Προγράμματος Σπουδών, που αποτελεί περίπου το αντίστοιχο της σημερινής Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος.

Η οργανωτική αυτή ανατροπή παραβιάζει τη συνταγματική επιταγή της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των ΑΕΙ στο επίπεδο των επιμέρους σχηματισμών του. Συγκεκριμένα, η ανάθεση διδασκαλίας μαθήματος αλλά και η εν γένει αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν στα πλαίσια μιας «ομάδας διδασκόντων» θα πρέπει, βάσει της αρχής της εγγύτητας που συνδέεται αναπόσπαστα με την αρχή της αυτοδιοίκησης, να επιλύονται σε διοικητικό επίπεδο που άπτεται άμεσα των ζητημάτων αυτών. Με τον τρόπο αυτό η εκπροσώπηση των εμπλεκομένων είναι άμεση και αποτελεσματική, ενώ σε αντίθετη περίπτωση ελλοχεύει ο κίνδυνος

αναποτελεσματικών επιλογών. Ως εκ τούτου και με το δεδομένο ότι ο νόμος δεν προβλέπει σχετικά, η μη ύπαρξη διοικητικής βαθμίδας σε επίπεδο ομάδας διδασκόντων με τις σχετικές αρμοδιότητες έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της αυτοδιοίκησης ενός ιδρύματος, η οποία βεβαίως δεν αφορά μόνο το ίδρυμα το σύνολό του, αλλά αφορά κάθε επίπεδο οργάνωσης εντός του, όπως τις Σχολές, τα Τμήματα και τους Τομείς.

Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να κριθεί ως αντίθετη στην αρχή της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ η πρόβλεψη ότι το πρόγραμμα σπουδών του κάθε Προγράμματος Σπουδών (εδώ με την έννοια του παλιού Τμήματος) εγκρίνεται με απόφαση της (διορισμένης) Κοσμητείας της Σχολής. Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο, το πρόγραμμα σπουδών του εκάστοτε τμήματος εγκρίνεται με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος (άρθρο 24 παρ. 6 του Ν. 1268/1982). Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζοταν η ρύθμιση των θεμάτων από το ίδιο το Τμήμα, το οποίο αποτελεί το βασικό κύτταρο της αυτοδιοίκησης με βάση το αντίστοιχο επιστημονικό εύρος. Κάθε άλλη ρύθμιση η οποία αναθέτει σε άλλα όργανα την αρμοδιότητα λήψης απόφασης δεν είναι συμβατή με την αρχή της αυτοδιοίκησης.

4. Ως προς την αξιολόγηση των καθηγητών

Στο άρθρο 18 του προσχεδίου νόμου, προβλέπεται η ανά πενταετία διαδικασία αξιολόγησης των αναπληρωτών καθηγητών με οκταετή προϋπηρεσία και των καθηγητών πρώτης βαθμίδας, ως προς το ερευνητικό, εκπαιδευτικό, διδακτικό και επιστημονικό τους έργο. Η αξιολόγηση ανατίθεται σε επιτροπή αποτελούμενη από καθηγητές πρώτης βαθμίδας άλλων πανεπιστημίων ημεδαπών ή αλλοδαπών. Σε περίπτωση εξαιρετικά αρνητικών αξιολογήσεων επέρχονται συνέπειες όπως η μη συμμετοχή σε επιτροπές επιλογής/εξέλιξης καθηγητών, απαγόρευση διδασκαλίας σε μεταπτυχιακά προγράμματα και επίβλεψη/εξέταση διδακτορικών διατριβών. Επίσης η επιτροπή αυτή έχει τη δυνατότητα συλλογής στοιχείων από την οποία να προκύπτει παραμέληση υπηρεσιακών καθηκόντων ή διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος και να ενημερώνει σχετικά τον Κοσμήτορα, ο οποίος με τη σειρά του ενημερώνει τον Πρύτανη για να κινήσει τη σχετική πειθαρχική διαδικασία.

Η αοριστία όμως της διάταξης αυτής έρχεται σε αντίθεση προς το άρθρο 16 παρ. 1 του Συντάγματος και ειδικότερα προς την απορρέουσα από το άρθρο αυτό ελευθερία της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας, δηλαδή την ακαδημαϊκή

ελευθερία, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την προσωπική ανεξαρτησία των καθηγητών, ως δημόσιων λειτουργών. Ελλείψει ρητών εγγυήσεων και περιορισμών, η αξιολόγηση μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε δίωξη ιδεολογικά ή επιστημονικά αντιφρονούντων, καθώς και σε υπέρμετρο περιορισμό ως προς την ακαδημαϊκή έκφραση μέσω της διδασκαλίας ή του επιστημονικού έργου. Η δε ανάθεση της λεπτομερέστερης ρύθμισης του μείζονος σημασίας ζητήματος αυτού στο κάθε ίδρυμα προσκρούει στο άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος, δεδομένου ότι πρόκειται για τον πυρήνα του δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας και όχι για ειδικότερο, τεχνικό ή λεπτομερειακό θέμα.

Εξάλλου, η ανάθεση οιονεί πειθαρχικών εξουσιών στις επιτροπές αυτές προσκρούει ευθέως στο άρθρο 16 παρ. 5 του Συντάγματος, επιβάλλοντας στα μέλη του ιδρύματος έναν έξωθεν έλεγχο πειθαρχικής υφής με άμεσες έννομες συνέπειες, τον οποίο μόνο το ίδιο το ίδρυμα στα πλαίσια της αυτοδιοίκησής του δικαιούται να διεξάγει, σε οποιοδήποτε στάδιο.

5. Ως προς την εκλογή-εξέλιξη των καθηγητών:

Αναφέρεται στο άρθρο 25 παρ. 4 του προσχεδίου νόμου ότι προκειμένου να εκλεγεί καθηγητής οποιασδήποτε βαθμίδας πρέπει απαραιτήτως να έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον έναν από τους τρεις κύκλους σπουδών εκτός του ιδρύματος στο οποίο επιθυμεί να εκλεγεί, εκτός αν έχει υπηρετήσει για μία τουλάχιστον πενταετία σε άλλο Α.Ε.Ι. ή ερευνητικό κέντρο της ημεδαπής ή αλλοδαπής. Αναφέρεται επίσης ότι δεν επιτρέπεται η εκλογή σε θέση καθηγητή στο ίδρυμα όπου έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα πριν την πάροδο πέντε τουλάχιστον ετών.

Οι περιορισμοί αυτοί είναι αντίθετοι στις αρχές της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 Συντάγματος), της αξιοκρατίας και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1) αλλά και της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος). Πράγματι, εισάγεται μία διάκριση με υπέρμετρο βάρος για εκείνους που επέλεξαν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στο ίδιο ίδρυμα, ή να λάβουν το διδακτορικό τους δίπλωμα σε αυτό. Τούτη δε η διάκριση εισάγεται προδήλως υπονοώντας ότι όποιος φοιτά σε ορισμένο ίδρυμα αναπτύσσει και ευεπίφορες στη διαφθορά προσωπικές σχέσεις. Τούτο όμως αποτελεί ένα δεδομένο που απαραδέκτως γενικεύεται,

αγνοώντας την κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και προκαλώντας ιδιαζόντως βαριές συνέπειες για συγκεκριμένες κατηγορίες υποψηφίων.

6. Ως προς την παύση δωρεάν διανομής συγγραμμάτων:

Το κατ' άρθρο 16 παρ. 4 δικαίωμα της δωρεάν παιδείας σημαίνει, εκτός από τη μη καταβολή διδάκτρων, και τη δωρεάν παροχή του ελάχιστου αριθμού των στοιχειωδώς απαραίτητων, για την αποτελεσματική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία, διδακτικών μέσων. Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ότι το Σύνταγμα επιτάσσει τη δωρεάν διανομή βιβλίων, αλλά ότι, σε περίπτωση ολικής ή μερικής κατάργησής του, το σύστημα αυτό οφείλει να αντικατασταθεί από άλλο ισοδύναμου αποτελέσματος π.χ. η δημιουργία βιβλιοθηκών με επαρκή αριθμό βιβλίων και χώρους, καθώς και με συνεχή δυνατότητα πρόσβασης των φοιτητών σε αυτές.

Εν προκειμένω, με το άρθρο 37 παρ. 2 του προσχεδίου νόμου προβλέπεται η κατάργηση της διανομής διδακτικών συγγραμμάτων στους φοιτητές με δαπάνες του Δημοσίου. Εντούτοις, η κατά την παράγραφο 9 του ίδιου άρθρου πρόβλεψη περί ενίσχυσης των βιβλιοθηκών των ιδρυμάτων με τον απαραίτητο αριθμό έντυπων ή ηλεκτρονικών συγγραμμάτων ώστε να καλύπτονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ιδρυμάτων, καθώς και η συνακόλουθη εξουσιοδότηση προς τους Υπουργούς Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και Οικονομικών για τον καθορισμό του αριθμού, της διαδικασίας παραχώρησης των ανωτέρω διδακτικών συγγραμμάτων κλπ. είναι προδήλως ανεπαρκής ως αντικατάσταση ισοδύναμου αποτελέσματος με τη δωρεάν διανομή βιβλίων. Με το περιεχόμενο αυτό επομένως, το οποίο είναι ασαφές λόγω γενικότητας της διατύπωσης, δεν καλύπτεται το αίτημα για δωρεάν παιδεία.

Εξάλλου, στο άρθρο 37 παρ. 2 του προσχεδίου νόμου προβλέπεται «η υποχρέωση ανάρτησης στο διαδίκτυο της αναλυτικής όλης των παραδόσεων/σημειώσεων των μαθημάτων που διδάσκονται καθηγητές όλων των βαθμίδων». Στο βαθμό που με τη διάταξη αυτή υπονοείται η εκ μέρους των καθηγητών υποχρέωση δωρεάν ανάρτησης συγγραμμάτων, ανακύπτει ζήτημα παραβίασης των διατάξεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ειδικότερα η πνευματική ιδιοκτησία εμπίπτει στην έννοια της ιδιοκτησίας η προστασία της οποίας κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 παρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. Κ. Χρυσόγονου Ατομικά

και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3^η εκδ. 2006, σελ. 371, 373). Η ως άνω σύμβαση, μετά την κύρωσή της με το ν.δ. 53/1974, έχει σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος υπερνομοθετική ισχύ και ως εκ τούτου υπερισχύει έναντι των κοινών νόμων.

7. Ως προς την διαχείριση των πόρων των ΑΕΙ

Με την υπουργική απόφαση ΚΑ 679/1996 προβλέφθηκε το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του Ειδικού Λογαριασμού Κονδυλίων Έρευνας, του οποίου όργανο αποτελεί η Επιτροπή Διαχείρισης του Ειδικού Λογαριασμού. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της εν λόγω υπουργικής απόφασης οι λογαριασμοί αυτοί συνίστανται σε καθένα από τα ΑΕΙ, η διοίκηση και η διαχείρισή τους πραγματοποιείται από τα όργανά του και είναι ανεξάρτητη από τη διοίκηση και διαχείριση των ΑΕΙ. Εντούτοις η τελευταία παρακολουθεί και ελέγχει τη λειτουργία και τα πεπραγμένα του Ειδικού Λογαριασμού. Η επιτροπή απαρτίζεται από εκπροσώπους όλων των Τμημάτων του ΑΕΙ (βαθμίδα καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή) και έναν εκ των Αντιπρυτάνεων του.

Με το άρθρο 58 παρ. 2 του προσχεδίου νόμου προβλέπεται η ίδρυση νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας, με μία μόνο μη μεταβιβάσιμη μετοχή που ανήκει στο οικείο Α.Ε.Ι. Σκοπός του θα είναι η αξιοποίηση και διαχείριση μέρους ή του συνόλου οικονομικών πόρων, πλην των πόρων που προέρχονται από τον τακτικό προϋπολογισμό και το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Το ν.π.ι.δ. λειτουργεί υπό την ευθύνη και τον έλεγχο του οικείου Α.Ε.Ι. και του έχουν ανατεθεί πλήθος αρμοδιοτήτων, μέρος των οποίων είναι και οι ανατεθειμένες σήμερα στην Επιτροπή Διαχείρισης του Ειδικού Λογαριασμού.

Το ν.π.ι.δ. διοικείται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο, αποτελούμενο από τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο, τον διευθύνοντα σύμβουλο και άλλα τέσσερα μέλη. Ο Πρόεδρος του δ.σ. ορίζεται με απόφαση του Συμβουλίου του ιδρύματος. Ο διευθύνων σύμβουλος δεν μπορεί να είναι καθηγητής Α.Ε.Ι., ενώ εκ των τεσσάρων μελών του δ.σ. του ν.π.ι.δ., τρία είναι υποχρεωτικά καθηγητές πρώτης βαθμίδας του ιδρύματος πλήρους και αποκλειστικής ή πλήρους απασχόλησης και εκλέγονται από το Συμβούλιο του ιδρύματος.

Ωστόσο το Συμβούλιο του ιδρύματος, όπως προαναφέρθηκε, δεν μπορεί να θεωρηθεί όργανο το οποίο συγκροτήθηκε και λειτουργεί σύμφωνα προς τις αρχές της

αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ. Ως εκ τούτου η ετεροδιοίκηση που ασκεί θίγει άμεσα και την διαδικασία επιλογής μελών για το διοικητικό συμβούλιο του ν.π.ι.δ. που θα διοικεί την ανώνυμη εταιρία, καθώς και τον έλεγχό του.

8. Ως προς την έλλειψη μεταβατικών ρυθμίσεων

Ερωτηματικά εγείρει η ανυπαρξία μεταβατικών ρυθμίσεων ή ρυθμίσεων σχετικών με την έναρξη εφαρμογής του νόμου, όταν ψηφιστεί. Ενδεικτικά αναφέρεται η έλλειψη ρυθμίσεων ως προς τους υπηρετούντες λέκτορες, η βαθμίδα των οποίων προβλέπεται να καταργηθεί, ως προς τους εκλεγμένους αλλά μη διορισμένους λέκτορες, ως προς τους υποψηφίους που η κρίση τους για εκλογή ή εξέλιξη βρίσκεται σε εκκρεμότητα και οι ίδιοι έχουν ολοκληρώσει και τους τρεις κύκλους σπουδών τους στο οικείο ΑΕΙ.

Για όλα αυτά τα θέματα είναι απολύτως απαραίτητο να υπάρξουν μεταβατικές ρυθμίσεις, σύμφωνα και με την συναγόμενη από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου. Σε αντίθετη περίπτωση θα ανακύψουν περαιτέρω ζητήματα αντισυνταγματικότητας.

Εν κατακλείδι, πέρα από τα επιμέρους ζητήματα, η όλη λογική του προσχεδίου κατατείνει στην παρεμβολή περαιτέρω προσκομμάτων στην έρευνα και στον μονόπλευρο περιορισμό των ιδρυμάτων στη διδασκαλία, και μάλιστα ταχύρρυθμη. Πράγματι, το προσχέδιο κινείται στην κατεύθυνση της κατεδάφισης όσων ακαδημαϊκών χαρακτηριστικών έχουν απομείνει στα «πανεπιστήμια», στην κατεύθυνση δηλαδή της πλήρους μετατροπής τους σε κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης. Πλήττεται έτσι η ακαδημαϊκή ελευθερία στον ίδιο τον πυρήνα της, που είναι η δημιουργική σύνθεση έρευνας και διδασκαλίας.

Επιφυλάσσομαι να επανέλθω εντός των επομένων εβδομάδων με αναλυτικότερη γνωμοδότησή μου για τα συνταγματικά ζητήματα που προκύπτουν από το προσχέδιο.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση

Κώστας Χ. Χρυσόγονος

**ΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (όπως αυτό
κοινοποιήθηκε στις 4.7.2011)**

**Μ. Καϊάφα-Γκριπάντι
Καθηγήτρια Νομικού Τμήματος Α.Π.Θ.**

Προς την Κυρία Υπουργό Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Προς τις κυρίες και τους κυρίους Βουλευτές του Ελληνικού Κοινοβουλίου.

διά

του Τμήματος Νομικής του Α.Π.Θ.

Το προτεινόμενο προσχέδιο νόμου αφορά μια εξαιρετικά κρίσιμη καμπή για το μέλλον του ελληνικού πανεπιστήμιου, αφού από τη μορφή που θα λάβει ως νόμος του ελληνικού κράτους θα εξαρτηθούν η πανεπιστημιακή εκπαίδευση, η επιστήμη και η έρευνα στην Ελλάδα σε βάθος χρόνου.

Μετά από πολυετή εφαρμογή του νόμου πλαισίου για τα ΑΕΙ η ανάγκη αλλαγών και βελτιώσεων είναι δεδομένη. Ωστόσο το ζητούμενο είναι βεβαίως προς ποια κατεύθυνση θα πρέπει να κινηθούν οι όποιες αλλαγές.

A. Το προτεινόμενο προσχέδιο νόμου χαρακτηρίζεται από πέντε κομβικά μειονεκτήματα, που εκφράζουν ουσιαστικά επιλογές επιπέδου αρχών. Τα μειονεκτήματα αυτά δικαιολογημένα δημιουργούν εντονότατο προβληματισμό, ενόψει των σοβαρών κινδύνων που ενέχουν για το μέλλον της ελληνικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, της έρευνας και της επιστήμης γενικότερα.

Συγκεκριμένα:

I. Το προσχέδιο νόμου συρρικνώνει δραματικά –αν δεν εξαλείφει μάλιστα– τη δημοκρατική/συμμετοχική δομή του ελληνικού Πανεπιστημίου. Χαρακτηριστικά γίνεται εμφανές το στοιχείο αυτό, για παράδειγμα, στο άρθρο 8 με τον απλώς γνωμοδοτικό ρόλο που επιφυλάσσεται στη Σύγκλητο, στο άρθρο 9 με την εκλογή του Κοσμήτορα της εκάστοτε Σχολής από το Συμβούλιο του Ιδρύματος και όχι από τη Σχολή την οποία καλείται να διοικήσει, αλλά και από την κατάργηση των Τομέων ως οργάνων στα επιμέρους τμήματα, ενός

θεσμού που αποδείχθηκε στην πράξη η πλέον ουσιαστική θεσμική έκφραση του συμμετοχικού χαρακτήρα, τον οποίο οφείλει να διασφαλίζει το νομικό πλαίσιο για ένα δημοκρατικό πανεπιστήμιο.

Αξίζει μάλιστα να αναφερθεί ότι τους πιο πάνω φόβους, ειδικά για την κατάργηση των Τομέων, δεν μπορεί να τους διασκεδάσει το άρθρο 13 του νομοσχεδίου. Τούτο αφήνει στη **διακριτική ευχέρεια** του Οργανισμού του κάθε ιδρύματος να προβλέψει τη σύσταση οργάνων (και πάντως μόνο για το συντονισμό της διδασκαλίας και της έρευνας), πράγμα που σημαίνει ότι η συγκεκριμένη διοικητική μονάδα μπορεί κάλλιστα με επιλογή ενός ιδρύματος και να μην υφίσταται καν. Και τούτο τη στιγμή που το ίδιο το προσχέδιο προωθεί ως βασική επιλογή τη λειτουργία **Σχολών**, το μέγεθος των οποίων θα επέβαλε μάλιστα την ύπαρξη μικρών διοικητικών μονάδων, οι οποίες (με γνώση του ειδικού αντικειμένου που θεραπεύουν) θα συνέβαλαν μέσα από μια σχέση αλληλεπίδρασης προς το Τμήμα και τη Σχολή στην αναγκαία ποιοτική σύνθεση για τη λειτουργία αυτής.

Πιθανώς θα μπορούσε να αντιλέξει κανείς ότι η εμπειρία της διοίκησης των ελληνικών πανεπιστήμιων με πρότυπα συμμετοχικά έχει αναδείξει ορισμένα προβλήματα -όχι αμελητέα- και δυσλειτουργίες. Είναι άλλο ζήτημα όμως να προσπαθεί να λύσει κανείς τα προβλήματα αυτά, διατηρώντας τη βασική επιλογή για ένα αυτοδιοικούμενο και συμμετοχικό πανεπιστήμιο που ενυλώνει τη δημοκρατική αρχή και κατοχυρώνει μέσα από αυτήν την ελευθερία της έρευνας και της διδασκαλίας, και εντελώς άλλο είναι να επιλέγει την κατάργηση της πιο πάνω βασικής επιλογής, όπως συμβαίνει με το προτεινόμενο προσχέδιο.

II. Το προσχέδιο δεν διασφαλίζει την ισότητα έναντι του νόμου, αλλά ούτε και την αναβάθμιση της ποιότητας και μάλιστα σε κομβικά ζητήματα, όπως αυτό των προσόντων εκλογής των καθηγητών. Πράγματι, ως προς την εκλογή των τελευταίων, πέραν της κατοχής διδακτορικού διπλώματος, τα υπόλοιπα αναγκαία προσόντα ορίζονται, κατά τα δσα προβλέπει το **άρθρο 17**, στον Οργανισμό του κάθε ιδρύματος. Ετσι, μπορεί να υπάρξουν ιδρύματα που απαιτούν διαφορετικά (άλλα λιγότερα και άλλα περισσότερα) προσόντα για την εκλογή των καθηγητών τους. Ωστόσο το αναγκαίο ελάχιστο για κάθε βαθμίδα είναι φανερό ότι θα έπρεπε -για την εξασφάλιση ενός συγκεκριμένου επιπέδου ποιότητας- να ρυθμίζεται ομοιόμορφα, επομένως από το νόμο και όχι από τους οργανισμούς των ιδρυμάτων.

III. Το προτεινόμενο προσχέδιο επιλέγει την αδιαφάνεια σε κομβικά σημεία λειτουργίας του Πανεπιστημίου, παρότι από το Υπουργείο

διακηρύσσεται η σημασία της διαφάνειας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του στοιχείου αυτού είναι η ρύθμιση του άρθρου 26 παρ. 3β, η οποία αφορά στις επιτροπές επιλογής των καθηγητών. Γι' αυτές προβλέπεται ότι «ο κοσμήτορας ύστερα από διαβούλευση με μέλη της Σχολής ορίζει και δημοσιοποιεί τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της επιτροπής» (των εκλεκτόρων). Αλίμονο όμως, εάν ο οποιοσδήποτε κοσμήτορας μπορεί πίσω από κλειστές πόρτες και με θεσμικά αρρύθμιστη διαβούλευση (άραγε με ποιους;) να ορίζει τόσο σημαντικά ζητήματα για την ίδια τη σύνθεση και την ποιοτική λειτουργία ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος.

IV. Το προτεινόμενο νομοσχέδιο μεταφέρει άκριτα θεσμούς που προβλέπονται σε άλλες χώρες, χωρίς καθόλου μάλιστα να λαμβάνει υπόψη την τη δεινή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και το τι συνεπάγονται οι επιλογές του για μια ολόκληρη γενιά άνεργων και άξιων επιστημόνων, που θα αναζητήσουν μια θέση στα ελληνικά πανεπιστήμια. Έτσι, για παράδειγμα, υιοθετεί παραλλαγμένο το γερμανικό πρότυπο, προβλέποντας στο άρθρο 25 παρ. 4 ότι δεν μπορεί κάποιος να εκλεγεί καθηγητής οποιασδήποτε βαθμίδας, χωρίς να έχει ολοκληρώσει έναν από τους τρεις κύκλους σπουδών του εκτός του ιδρύματος στο οποίο επιθυμεί να εκλεγεί, ή χωρίς να έχει υπηρετήσει για μία τουλάχιστον πενταετία σε άλλο ερευνητικό κέντρο της ημεδαπής ή αλλοδαπής.

Εντούτοις, εάν λάβει κανείς υπόψη του ότι η Ελλάδα έχει στο σύνολό της π.χ. μόνο τρεις νομικές σχολές, και όχι αρκετές δεκάδες όπως η Γερμανία, καθώς και το γεγονός ότι στερείται ερευνητικών κέντρων, κατανοεί τις ανυπέρβλητες δυσκολίες που δημιουργεί το νομοσχέδιο για νέους και άξιους επιστήμονες, ιδίως για εκείνους η οικονομική κατάσταση των οποίων δεν τους επέτρεψε να κάνουν σε άλλη πόλη από αυτήν των σπουδών τους μεταπτυχιακό (και γιατί άλλωστε, εάν το δικό τους πανεπιστήμιο προσέφερε μεταπτυχιακά καλύτερης ποιότητας;) ή πολύ περισσότερο να μεταβούν στο εξωτερικό για σπουδές. Εξυπακούεται ότι αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει τρόπος κατοχύρωσης της αξιοκρατίας με ρυθμίσεις που θα αφορούν τα απαραίτητα προσόντα και τα εκλεκτορικά σώματα. Ωστόσο, και ως προς τα δύο αυτά στοιχεία, όπως φάνηκε μόλις πιο πάνω, το προτεινόμενο προσχέδιο κάθε άλλο παρά να υπερηφανεύεται μπορεί για τις επιλογές του.

V. Το προσχέδιο επιλέγει ακραίες λύσεις, που υποβιβάζουν τον ρόλο των καθηγητών, υποδηλώνοντας ανεξήγητη καχυποψία απέναντί τους. Χαρακτηριστικά αποδεικνύεται αυτό στη ρύθμιση του άρθρου 39 παρ. 7, όπου ορίζεται ότι η τελική αξιολόγηση και κρίση της διατριβής

γίνεται από δύο εξεταστές, κανένας εκ των οποίων δεν μπορεί να είναι μέλος της τριμελούς επιτροπής του υποψήφιου διδάκτορα. Παρά ταύτα η αντικειμενική κρίση μιας διατριβής, εάν αυτό μας ενδιαφέρει, μπορεί να διασφαλιστεί πολύ καλύτερα με ένα σώμα μεγαλύτερου αριθμού εξεταστών, με υποχρεωτική συμμετοχή σ' αυτό ενός αριθμού καθηγητών από άλλα πανεπιστήμια και όχι με αποκλεισμούς του επιβλέποντος ή της τριμελούς επιτροπής. Με τέτοιουν είδους επιλογές το νομοσχέδιο μαρτυρεί μια εμπάθεια, που δεν αρμόζει σε ακαδημαϊκό περιβάλλον. Τελικά θυσιάζει έτσι και την ουσία, γιατί από ένα σώμα 7 εξεταστών, που προβλέπεται σήμερα, ο υποψήφιος διδάκτορας έχει να κερδίσει πολύ περισσότερα (βλ. π.χ. υποδείξεις βελτιώσεων).

Β. Το νομοσχέδιο δεν στερείται βέβαια και θετικών ρυθμίσεων. Σ' αυτές θα μπορούσε να κατατάξει κανείς παραδειγματικά τον «συνήγορο του φοιτητή», καθώς και τη βασική διάκριση των διδασκόντων σε πλήρους και αποκλειστικής, πλήρους ή μερικής απασχόλησης.

Γ. Ωστόσο τα μειονεκτήματα του προσχεδίου, όπως παρουσιάστηκαν πιο πάνω, είναι τόσο κομβικά και τόσο πολυάριθμα που επιβάλλουν, κατά την άποψή μου, μια έκκληση για αναβολή της ψήφισης του νομοσχεδίου. Έτσι ώστε να υπάρξει τουλάχιστον η ευκαιρία για διατύπωση εναλλακτικών συγκεκριμένων προτάσεων, που όντως να υπηρετούν αρχές ενός δημοκρατικού-συμμετοχικού, δημόσιου πανεπιστημίου με δομές διαφάνειας, αξιοκρατίας και ποιότητας σε όλα τα επίπεδα.

Η έκκληση για αναβολή της ψήφισης δεν αποτελεί υπεκφυγή, προκειμένου να διατηρηθούν αμετάλλακτα όσα ισχύουν. Καθίσταται επιτακτική ενόψει της επιλογής κατάθεσης του νομοσχεδίου λίγο πριν τον Αύγουστο, κατά τον οποίο τα πανεπιστημιακά όργανα δεν μπορούν να λειτουργήσουν, και ενόψει της ταυτότητάς του ως ενός νομοσχεδίου 75 άρθρων και 110 σελίδων, που αφορά το σύνολο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και παρουσιάστηκε στη συγκεκριμένη μορφή (και όχι με τη μορφή απλών αξόνων ιδεών) μόλις στις 4 Ιουλίου. Με αυτά τα δεδομένα είναι εξ αντικειμένου αδύνατον να τύχει σοβαρής επεξεργασίας σε επίπεδο συγκεκριμένων ρυθμίσεων (όπως επιθυμεί και η κυρία Υπουργός), χωρίς να παρασχεθεί ο απολύτως αναγκαίος προς τούτο χρόνος.

Θεωρώ ότι η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση και όσοι συμβάλλουν με αφοσίωση στην ποιότητά της μέχρι σήμερα αξίζουν πράγματι αυτήν την

ευκαιρία, προς το γενικό καλό της ανώτατης εκπαίδευσης, της ελληνικής κοινωνίας και των μελλοντικών γενιών.

Σχετικά με την αντιουνταγματικότητα του νόμου

Από την ανάγνωσή του προσχέδιου νόμου δεν εντόπισα καμία προφανή αντιουνταγματικότητα. Το Σύνταγμα, όπως έχει νομολογήσει σχετικά το ΣτΕ με αφορμή το νόμο 1268/1982 δεν καθιερώνει κανένα πρότυπο διοίκησης ούτε αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ. Θα ήταν άλλωστε παράλογο να επιβάλλει κάπι τέτοιο. Αφήνει επομένως στο νομοθέτη ευρεία διαιπλαστική εξουσία να επιλέξει το σύστημα εκείνο «αυτοδιοίκησης», δηλαδή, οργάνωσης των σπουδών και διοίκησης του πανεπιστημίου που θα εξυπηρετεί καλλίτερα κάθε φορά την ελευθερία της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας και αρμόζει στην αποστολή των πανεπιστημίων και των ΤΕΙ, ενόψει πάντα των εξελίξεων της επιστήμης, των μεθόδων παραγωγής και μετάδοσης της γνώσης, λαμβανομένων υπόψη και των ευρωπαϊκών και διεθνών εξελίξεων επ' αυτού.

Άλλωστε η συνταγματική κατοχύρωση της ελευθερίας της έρευνας, της επιστήμης και της διδασκαλίας δεν συμβιβάζεται με ένα κλειστό ή μοναδικό ή αναλλοίωτο σύστημα οργάνωσης των σπουδών, και προαγωγής της επιστήμης και της διδασκαλίας. Το αποκλείει άλλωστε και η έννοια της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Το ποιο σύστημα είναι κάθε φορά το καλλίτερο και αρμόζει σε κάθε εποχή είναι υπόθεση του νομοθέτη και της ακαδημαϊκής κοινότητας και όχι του Συντάγματος, ούτε βέβαια των συνταγματολόγων.

Η αυτοδιοίκηση πάντως των ΑΕΙ καθιερώθηκε ως εγγύηση θεσμική της ακαδημαϊκής ελευθερίας και στρέφεται πρωτίστως κατά της εκτελεστικής εξουσίας. Στον προσχέδιο νόμου δεν βλέπω να υπάρχει καμία ανάμειξη στη διοίκηση των ΑΕΙ της εκτελεστικής εξουσίας, το αντίθετο μάλιστα συμβαίνει: η αυτοδιοίκηση διευρύνεται τόσο που αγγίζει την «αυτονομία», αξιοποιώντας συνταγματικά, κάτι που είχε παραγνωριστεί από την προηγούμενη νομοθεσία και νομολογία: το άρθρο 16 παρ. 5 παρ.1 Σ επιτρέπει στα ΑΕΙ «να λειτουργούν με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους». Με την ειδική αυτή αναφορά στους «οργανισμούς των πανεπιστημίων» παρακάμπτονται οι περιορισμοί του άρθρου 43 παρ. 2 βΣ, ως προς την

κανονιστική αρμοδιότητα των ΑΕΙ. Οι οργανισμοί στο προσχέδιο εκδίδονται με την μορφή κανονιστικών διαταγμάτων. Ένα πάγιο αίτημα των πανεπιστημίων για «αυτονομία» και όχι μόνο αυτοδιοίκηση επιτέλους πραγματοποιείται. Αυτό που χρόνια ζητούσαμε να γίνει, τώρα το καταγγέλλουμε ως αντισυνταγματικό; Προφανώς το Υπουργείο συμβουλεύτηκε ειδικούς ή αρμόδια όργανα πριν το προβλέψει.

Δεν επιτρέπεται πάντως η αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ να συγχέεται με την αυτοδιοίκηση των Νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, σωματειακού χαρακτήρα, όπως οι δικηγορικοί σύλλογοι ή οι ιατρικοί και να αντλούνται επιχειρήματα από εκεί ως προς τα «εκλογικά» δικαιώματα μελών τους. Τα ΑΕΙ είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ιδρυματικού χαρακτήρα, δηλαδή αυτοδιοικούμενες δημόσιες υπηρεσίες, που είναι ταγμένες στην εξυπηρέτηση δημόσιου, συνταγματικά προβλεπόμενου σκοπού. Στελεχώνονται από δημόσιους λειτουργούς και όχι από ανεξάρτητους επαγγελματίες, όπως τα προαναφερόμενα «επαγγελματικά σωματεία».

Καμμία εξομοίωση δεν μπορεί εξάλλου να γίνει με τους δήμους ούτε βέβαια με τις περιφέρειες: κάθε ομοιότητα είναι τυχαία και αυθαίρετη. Το ίδιο αστήρικτη, για να μη πω αστεία, είναι και κάθε συγκριτική αναφορά στη δημοκρατική αρχή, στο λαό και στην λαϊκή αντιπροσώπευση ή στα εκλογικά δικαιώματα των πολιτών. Πρόκειται για εντελώς διαφορετικές οντότητες. Η δημοκρατία ως μορφή διακυβέρνησης, ως το πολίτευμα μιας Πολιτείας, με τους αντιπροσωπευτικούς της θεσμούς και με τις εκλογικές διαδικασίες της δεν έχει σχέση με την διοίκηση ενός πνευματικού ιδρύματος, που είναι ταγμένο στην εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού της επιστήμης και της έρευνας. Κάθε μορφή αυτοδιοίκησης εφόσον εξυπηρετεί καλλίτερα την έρευνα, τη διδασκαλία και την επιστήμη είναι συνταγματικά ανεκτή.

Ακόμη και η φοιτητική συμμετοχή δεν είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη. Ήταν συνέπεια του οργανωτικού πρότυπου του «πανεπιστημίου των ομάδων» που έχει και αυτό ως πρότυπο εγκαταλειφθεί από τα

ευρωπαϊκά πανεπιστήμια τώρα και καιρό. Στην Ελλάδα οδήγησε σε κομματοκρατούμενη πανεπιστημιακή διοίκηση.

Οι γενικόλογες αναφορές στο δημοκρατικό πολίτευμα που γίνονται για να δικαιολογηθούν μορφές συντεχνιακής διοίκησης στα ΑΕΙ, δημιουργούν όχι μόνον σύγχυση αλλά αντιστρατεύονται κάθε έννοια αποτελεσματικής και λειτουργικής διοίκησης. Τα ΑΕΙ υποφέρουν σήμερα από κακοδιοίκηση ή από την απουσία διοίκησης ικανής και αντάξιας της αποστολής τους. Η προηγούμενη διαπίστωση δεν οδηγεί βέβαια στο συμπέρασμα ότι η διοίκηση που ταιριάζει στα ΑΕΙ είναι μια 'δεσποτική' ή μια 'ολιγαρχική' ή 'μια αριστοκρατική' μορφή. Κάθε άλλο μάλιστα, οι ίδιοι λόγοι που συνηγορούν υπέρ της απόρριψης του καλούμενου 'δημοκρατικού' μοντέλου συνηγορούν και υπέρ της απόρριψης και του ολιγαρχικού. Άλλα πρότυπα διοίκησης αρμόζουν στα πανεπιστήμια, αλλά για όλα αυτά δεν έχουμε μιλήσει ποτέ με τρόπο οργανωμένο και συστηματικό.

Εν πάσῃ περιπτώσει, η συζήτηση στη χώρα μας για τη διοίκηση των πανεπιστημίων έρχεται με καθυστέρηση είκοσι ετών. Τα διάφορα μοντέλα διοίκησης έχουν συζητηθεί διεξοδικά τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο με την συμμετοχή και των πρυτανικών μας αρχών. Απλώς η πανεπιστημιακή κοινότητα, όλα αυτά τα χρόνια περί άλλων τινών τύρβαζε, μακαρίως, και περί άλλων φρόντιζε αντιδικώντας κομματικά και παίζοντας το παιγνίδι πότε της κυβέρνησης και πότε της αντιπολίτευσης. Δικό της παιγνίδι είχε ξεχάσει να παίζει από τότε που αγωνιζόταν για τον νόμο- πλαισιο.

Αντώνης Μανιτάκης

Το καλό πανεπιστήμιο είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να αντεπεξέλθει μια χώρα στο διεθνή ανταγωνισμό. Όλες οι χώρες που επενδύουν στην έρευνα και διδασκαλία αποσκοπούν να προσφέρουν στους νέους ανθρώπους, στην κοινωνία, στην οικονομία, ισχυρές βάσεις, δυνατότητες και προοπτικές για ένα όλο και δυσκολότερο μέλλον.

Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την Ελλάδα, τώρα που η χώρα βιώνει μια πρωτοφανή κρίση. Περισσότερο από ποτέ η ελληνική κοινωνία έχει σήμερα ανάγκη από ένα πανεπιστήμιο που θα εναρμονίσει τη λειτουργία του με τα διεθνή ακαδημαϊκά πρότυπα, θα απελευθερώσει τις επιστημονικές δυνάμεις του και θα αποτελέσει κύριο μοχλό για την ανάταξη και ανάπτυξη της χώρας μας. Το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των πανεπιστημίων δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι. Είναι το απαραίτητο οργανωτικό σχήμα που θα δημιουργήσει τις καλύτερες δυνατές συνθήκες για ποιοτική διδασκαλία και έρευνα με στόχο την αριστεία.

Το ελληνικό πανεπιστήμιο εδώ και δεκαετίες δεν ανταποκρίθηκε στο ρόλο του παρά τα όποια βήματα προόδου έγιναν, ιδίως στον τομέα της στελέχωσης των ΑΕΙ. Οι παθογένειες της σημερινής κατάστασης είναι γνωστές σε όσους δεν θέλουν να κλείνουν τα μάτια. Η παράδοση αυτή πρέπει να αλλάξει. Όσες επιφυλάξεις κι αν έχουμε για επί μέρους προβλέψεις της μεταρρύθμισης που έχει εξαγγελθεί δεν μπορούμε παρά να στηρίξουμε αυτήν την προσπάθεια.

Το πανεπιστήμιο είναι μέρος της κοινωνίας μας και υπάρχει για να συμβάλλει στην προκοπή της. Η κοινωνία και το πανεπιστήμιο δεν έχουν πολύ χρόνο. Αν και αυτή η απόπειρα αποτύχει, το ελληνικό πανεπιστήμιο θα μείνει στάσιμο για πολλά χρόνια ακόμη. Και αυτό είναι σε βάρος της χώρας.

Παναγιώτης Γκλαβίνης